

ΑΝΤΩΝΗΣ Δ. ΞΥΠΟΛΙΑΣ

ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗΣ
ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΝΑΥΠΛΙΟΥ ΤΟ 1825
ΚΑΙ Η ΘΥΣΙΑ ΣΤΟ ΜΑΝΙΑΚΙ

ΑΝΑΤΥΠΟΝ

«ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΑ»

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΛΒ΄ — 2022

ΑΘΗΝΑΙ

ΑΝΤΩΝΗΣ Δ. ΞΥΠΟΛΙΑΣ

Ιστοριοδίφης

ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΝΑΥΠΛΙΟΥ ΤΟ 1825 ΚΑΙ Η ΘΥΣΙΑ ΣΤΟ ΜΑΝΙΑΚΙ

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1824 κυκλοφοροῦσαν ἔντονα οἱ φήμες ὅτι ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος τοῦ Μεχμέτ Ἀλή μὲ 200 πλοῖα καὶ 12.000 ὀπλίτες ἦταν ἔτοιμα νὰ ἀποπλεύσουν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια μὲ προορισμὸ τὰ νησιὰ τῶν Σπετσῶν καὶ τῆς Ὑδρας¹. Ἀρχὲς Ἰουλίου 1824 ἡ Διοίκηση ἐν μέσῳ ἐμφυλίων διαιρέσεων καὶ συγκρούσεων ὑποχρεώθηκε νὰ λάβει μέτρα ἀσφαλείας τῶν Σπετσῶν καὶ ὁ Ὑπουργὸς Ἑσωτερικῶν Γρηγόριος Δικαῖος διέταξε στρατιωτικὰ σώματα ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες Ἄργους καὶ Κυνουρίας μὲ ἀρχηγοὺς τοὺς Δημήτρη Τσώκρη² καὶ Παναγῇ Ζαφειρόπουλο³, ἀντίστοιχα μὲ 200 ὀπλίτες ὁ καθένας, νὰ κινήσουν πρὸς τὰ νησιὰ τῶν Σπετσῶν. Διατάχθηκε ἐπίσης καὶ ἡ ἐπαρχία Ναυπλίου μὲ 200 στρατιῶτες ὑπὸ τὴν ἡγεσία τῶν Μήτρου Λυγουριάτη, Ἀναγνώστη Κακάνη καὶ Ἀναγνώστη Τασόπουλου⁴ νὰ κινήσουν γιὰ τὶς Σπέτσες καὶ ὑπὸ τὶς ὁδηγίες τοῦ Νικηταῖ⁵ νὰ προκαταλάβουν κατάλληλες θέσεις, ποὺ θὰ ἐμπόδιζαν τὴν ἀναμενόμενη ἐχθρική ἀπόβαση στὸ νησί. Ἀνάλογες διαταγὲς ἐκδόθηκαν καὶ γιὰ τὴν Ὑδρα. Οἱ διαταγὲς ὅμως τῆς Διοίκησης συνάντησαν δυσκολίες στὴν ὑλοποίησή τους καὶ δὲν ἐκτελέσθηκαν. Οἱ ἐμφύλιες διαιρέσεις εἶχαν δηλητηριάσει τὴν ὑπακοή καὶ τὴν συνοχή στὶς τάξεις τῶν στρατιωτικῶν⁶.

1. Γιὰ τὴν πορεία τοῦ Ἱμπραήμ στὴν Πελοπόννησο βλ. κυρίως Κωνσταντίνου Λ. Κοτσώνη, *Ὁ Ἱμπραήμ στὴν Πελοπόννησο*, Ἑταιρεία Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν, Ἀθῆναι. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, *Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου 1821-1832*, τ. Β', ἐν Ἀθήναις 1920, σ. 581.

2. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Γραμματείας τῶν Ἑσωτερικῶν [Περίοδος Ἀγῶνος]* φ. 35.

3. *Ο.π.*

4. *Ο.π.*

5. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδος Ἀγῶνος]* φ. 13, φ. 14 καὶ *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδος Ἀγῶνος]* φ. 22.

6. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμ./Υπ. Πολέμου [Περίοδος Ἀγῶνος]* φ. 14.

Διοικητικές αποφάσεις δημιουργούσαν επίσης απογοήτευση σέ συγκεκρίμενα στρατιωτικά σώματα. Οί όπλαρχηγοί τής έπαρχίας Ναυπλίου Δημήτρης Λιάτας, Αναγνώστης Τασόπουλος και Παναγιώτης Γκρεμίτζης έγραφαν τς δυσκολίες πού συναντούσαν από τούς στρατιώτες τους πού τούς «κατέθλιβαν καθημερινά», αποτέλεσμα τών μεροληπτικών κρίσεων και έπιλογών⁷. Η φημολογούμενη απόβαση τών Αίγυπτίων δέν έγινε εκείνο τò καλοκαίρι τού 1824 στα παράλια τής Πελοποννήσου, αλλά λίγους μήνες αργότερα. Τήν 7η Φεβρουαρίου 1825 ό Ύπουργός Έσωτερικών ένημέρωσε τò Έκτελεστικό ότι ένα «πλοίο Ίονικό», τò όποιο είχε φθάσει στη Μεθώνη από τήν Σύρο, έδωσε τήν πληροφορία ότι ό αίγυπτιακός στόλος τού Μεχμέτ Άλή έτοιμάζεται για τò Νεόκαστρο. Ό Ύπουργός Γρηγόριος Δικαίος τόνιζε στο ίδιο έγγραφο ότι έπρεπε νά ληφθοϋν άμεσα μέτρα από τήν Διοίκηση, αφού τò μεσσηνιακό φρούριο είχε σοβαρές έλλείψεις από στρατιώτες και κυρίως «κανονιέρους»⁸.

Δύο ήμέρες αργότερα από μία σπετσιώτικη γαλέρα έγραφαν στην Διοίκηση ότι περίπου σαράντα άγνωστα πλοία παρέπλεαν επί τρεις ήμέρες κοντά στον «κάβο γρόσσο», τò μεγάλο ακρωτήρι, χωρίς νά κινούνται προς κάποια κατεύθυνση. Οί Έλληνες ναυτικοί παρά τς προσπάθειές τους δέν κατάφεραν νά έντοπίσουν τς σημαίες τών πλοίων, αλλά από τς κινήσεις τους ύποψιάστηκαν ότι ήταν έχθρικά⁹.

Ό αναμενόμενος στόλος τών Αίγυπτίων υπό τόν Ίμπραήμ πασά –γιό τού Μεχμέτ Άλή– είχε φθάσει ανενόχλητος στον Μεσσηνιακό κόλπο και ξημερώματα τής 10ης Φεβρουαρίου 1825 έφανίσθηκε ανοικτά τής Σαπιέντζας, άπέναντι από τά φρούρια τής Μεθώνης και Κορώνης. Ένα ψαροκάικο από τήν Κορώνη μέτρησε πενήντα δύο έχθρικά πλοία και ένημέρωσε τς άρχές¹⁰. Οί πληροφορίες έφθασαν άμέσως και στην Διοίκηση στο Ναύπλιο, πού έστειλε ταχέως σειρά διαταγών για νά κινήθοϋν κατάλληλα στρατεύματα προς τόν Μεσσηνιακό κόλπο.

Τήν 12η Φεβρουαρίου τò Έκτελεστικό έγραφε στο Ύπουργείο Πολέμου ότι ό έχθρικός στόλος έφθασε στον Μοθοκόρωνα και ήταν ένδεχόμενο ή απόβαση νά γίνει στα εκεί παράλια ή ακόμη και στην περιοχή τής Πάτρας, αφού δέν υπήρχε κάποια σίγουρη πληροφορία. Τò Ύπουργείο έπρεπε νά διαβιβάσει άμέσως ανάλογες διαταγές στους άρχηγούς τών στρατευμάτων, πού θα έπρεπε νά άποτρέψουν τήν απόβαση τού έχθρου, προκαταλαμβάνοντας τς αναγκαίες θέσεις¹¹.

7. ΓΑΚ, Αρχείο Έκτελεστικού [Περίοδος Αγώνος] φ.26.

8. ΓΑΚ, Συλλογή Γιάννη Βλαχογιάννη - Αρχείο Αγώνος 01 - φ. 8 Έκτελεστικού.

9. Ό.π.

10. Ό.π.

11. ΓΑΚ, Αρχείο Μινιστερίου/Γραμ./Υπ. Πολέμου [Περίοδος Αγώνος] φ. 53.

Διαταγὲς τῶν πρώτων ἡμερῶν στάλθηκαν ἀπὸ τὸν Προέδρου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γεώργιο Κουντουριώτη στοὺς στρατηγούς ἀδελφούς Νικόλαο¹² καὶ Παναγιώτη Γιατράκο¹³ καὶ στὸν Βάσο Μαυροβουνιώτη στὰ Κοντοβούνια¹⁴, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ ἀποτρέψουν τὴν ἐχθρική ἀπόβαση στὰ παράλια τοῦ Μοθοκόρωνα. Στοὺς στρατηγούς αὐτοὺς ἔγραφε ὅτι εἶχαν ἤδη ἐνημερωθεῖ καὶ οἱ πρόκριτοι Ὑδρας καὶ Σπετσῶν νὰ βάλουν στὰ πανιὰ τῶν πολεμικῶν «τὶς προσδιορισθεῖσες μοῖρες» καὶ νὰ κινήσουν ἀμέσως μὲ κατεύθυνση τὸν Μεσσηνιακὸ κόλπο¹⁵.

Ἐγγραφα στάλθηκαν τὶς ἴδιες ἡμέρες καὶ στοὺς δημογέροντες τοῦ Νεοκάστρου μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς καθησυχάσουν ἀπὸ τὴν παρουσία τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ὑπογραμμίζοντάς τους τὸ ἀξιόμαχο τῶν πελοποννησιακῶν στρατευμάτων καὶ ἰδιαίτερα τῶν 12.000 Ρουμελιωτῶν, ποὺ θὰ ματαίωναν τὰ σχέδια τοῦ ἐχθροῦ¹⁶.

Ἐπιστολὴ ἐπίσης τοῦ Προέδρου Κουντουριώτη τοὺς ἔγραφε ὅτι 4.000 στρατιῶτες «ἀπὸ τὴν ἀρμάδα τῆς Κυβερνήσεως» ὑπὸ τὴν ὁδηγία τῶν ἑμπειρῶν στρατηγῶν Βάσου Μαυροβουνιώτη, Κίτσου Τζαβέλα καὶ Γιατράκου εἶναι ἔτοιμοι νὰ κινήθουν πρὸς τὴν περιοχὴ, ὅπως καὶ τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα¹⁷, ποὺ «θέλει ἐξολοθρευθοῦν καθὼς καὶ ἄλλοτε αὐτοὶ οἱ ἀράπηδες καθότι ἐτόλμησαν νὰ πατήσουν τὰ ἱερὰ ἐδάφη...»¹⁸.

Ἀκολούθησε ἡ ἀπόβαση τῶν Αἰγυπτίων στὴ Μεθώνη, ὅπου καὶ ἐκτὸς τοῦ φρουρίου στήθηκαν τουλάχιστον ἑξακόσιες σκηνές. Οἱ πρῶτες πληροφορίες ἀπὸ τὸν Γενικὸ Ἀστυνόμο Νεοκάστρου καὶ Μεθώνης Ν. Τζικλητήρα ἀνέφεραν ὅτι ἀποβιβάστηκαν «4.000 στρατιῶτες, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους τετρακόσιοι ἱππεῖς» μὲ 18 κανόνια μπρούτζινα τοῦ κάμπου καὶ 3 ἢ 4 «μουρτάρια», ἐνῶ τὰ καράβια τοῦ Ἱμπραὴμ κίνησαν γιὰ τὴν Κρήτη γιὰ νὰ φέρουν 12.000 ἀκόμη στρατιῶτες. Ὁ ἴδιος ὁ Ἱμπραὴμ φώναξε ἕναν Κεφαλλονίτη караβοκύρη καὶ τὸν ρώτησε ποῦ εἶναι ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Ὀδυσσεάς καὶ ἄλλοι καὶ ἀπόρησε ὅταν ἔμαθε ὅτι εἶναι στὸ Ναύπλιο¹⁹.

Τὴν 3ῃ ὥρα τῆς ἴδιας ἡμέρας καὶ ὑπὸ ραγδαία βροχὴ μονάδα τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ κινήθηκε πρὸς διερεύνηση τῆς περιοχῆς μέχρι τὸν Ἅγιο Ἡλία στὰ

12. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδου Ἀγῶνος]* φ. 59.

13. Ὁ.π.

14. Ὁ.π.

15. Ὁ.π.

16. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδου Ἀγῶνος]* φ. 60.

17. Ὁ.π.

18. Ὁ.π.

19. ΓΑΚ, *Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01* - φ. 9 *Ἐκτελεστικοῦ*.

Χίλια Χωριά²⁰, όπου προέβη και στην άρπαγή τροφίμων, «ἐπῆραν μία στάνην και δύο βόδια...». Τὰ χωριά ἄδειασαν, ὁ κόσμος ἔφυγε²¹.

Τὶς ἐπόμενες ἑκατὸ ἡμέρες ὁ Μεσσηνιακὸς κόλπος ἔγινε τὸ ἐπίκεντρο τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδας. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1824, μετὰ τὴν μάχη στὸ Κρεμμύδι²² καὶ τὴν φυγὴ τῶν ρουμελιώτικων στρατευμάτων ἀπὸ τὴν ἐμπόλεμη περιοχὴ, ἔγινε φανερὸς ὁ κίνδυνος ἀπώλειας τοῦ σημαντικοῦ Νεοκάστρου, κάτι ποὺ «θὰ ἐπέφερε μεγάλη ζημιὰ καὶ φθορὰ στὰ ἑλληνικὰ πράγματα».

Ἡ ἐπιστράτευση

Ἡ ἐπικίνδυνη ἐξέλιξη στὸν Μεσσηνιακὸ κόλπο ὑποχρέωσε τὴν Διοίκηση νὰ λάβει ἔκτακτα μέτρα καὶ νὰ ἀνακοινώσει τὴν ἐπιστράτευση χιλιάδων στρατιωτῶν ἀπ' ὅλες τὶς ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου. Τὰ κείμενα τῶν διαταγῶν τόνιζαν τὴν ἐχθρική ἀπειλή, ἀφοῦ οἱ ξένοι ἐπίδοξοι κατακτητὲς ἦταν ἔτοιμοι νὰ ὀρμήσουν ἐναντίον τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας καὶ νὰ ὑποβάλουν ἐκ νέου τοὺς Ἕλληνες στὸ ζυγὸ τῆς ἀπάνθρωπης τυραννίας. Ἐπρεπε λοιπὸν τὸ ταχύτερον νὰ συγκεντρωθοῦν ἰσόρροπα μὲ τὰ ἀντίπαλα στρατιωτικὰ σώματα, ποὺ θὰ ματαίωναν τοὺς σκοποὺς τοῦ ἐχθροῦ²³.

Ἡ εὐθύνη τῆς στρατολόγησης τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1825 ἀνατέθηκε στὰ ἐπὶ τόπου Ἐπαρχεῖα καὶ στοὺς ἐπιστάτες δημογέροντες. Ὅλοι οἱ πολῖτες σὲ ὅλα τὰ χωριά καὶ τὶς πόλεις ἔπρεπε νὰ συνειδητοποιήσουν τὸν ἐπερχόμενο κίνδυνο καὶ σ' αὐτὴν τὴν ἀποστολὴ συμμετεῖχαν καὶ οἱ ἱερεῖς. Μὲ ἐντολὴ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ὀρθοσκέιας Ἰωσήφ Ἀνδρούσης οἱ ἱερεῖς τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου ἔπρεπε ἀπὸ τὸ βῆμα τῶν ἐκκλησιῶν νὰ «ἐρεθίζουν» τὸ προσκύνημα γιὰ τὸ πατριωτικὸ τοὺς χρέος²⁴. Οἱ ἐμφύλιες διαιρέσεις ποὺ εἶχαν δηλητηριάσει τὴν σύμπνοια καὶ συνοχὴ τοῦ λαοῦ ἔπρεπε νὰ ξεπεραστοῦν καὶ ὅλοι οἱ ὕμειψ ἀνδρες ἡλικίας 19 ἕως 40 χρόνων, μὲ ἀνάστημα μεγαλύτερο τῶν πέντε ποδῶν, ἔπρεπε νὰ στρατευτοῦν, ἔγραφε σχετικὴ διαταγὴ τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν²⁵.

Οἱ πρῶτες διαταγὲς στράτευσης στάλθηκαν ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ τὴν 20ῇ Ἀπριλίου στὸ Ὑπουργεῖο Πολέμου καὶ ἀφοροῦσαν στὰ Ἐπαρχεῖα τοῦ Ἀργους

20. Τὰ Χίλια Χωριά εἶναι τοποθεσία ποὺ εὐρίσκεται μετὰ τῶν χωριῶν Χανδρινοῦ καὶ Κρεμμύδια Μεσσηνίας. Βλ. Κ. Κ ο τ σ ὡ ν η, *Ὁ Ἱμπράῃμ*, ὅ.π., σ. 385.

21. ΓΑΚ, *Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη*, Α' Κατάλογος - *Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01* - φ. 8.

22. Γιὰ τὴ μάχη στὸ Κρεμμύδι Μεσσηνίας βλ. Κ. Κ ο τ σ ὡ ν η, *Ὁ Ἱμπράῃμ*, ὅ.π., σ. 45.

23. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμ./Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 75.

24. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Γραμματείας τῶν Ἐσωτερικῶν [Περίοδον Ἀγῶνος]* - ΓΑΚ, *Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Γιάννη Βλαχογιάννη*, Β' Κατάλογος χειρογρ. φ. 90.

25. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Γραμματείας τῶν Ἐσωτερικῶν [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 64.

καὶ τῆς Κορίνθου²⁶, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσουν τάχιστα γιὰ τὴν στρατολογία διακοσίων στρατιωτῶν καὶ πεντακοσίων ἀνδρῶν ἀντίστοιχα. Τὴν ἐπομένη τὸ Ὑπουργεῖο Πολέμου ἀπευθύνθηκε στὸ Ἐπαρχεῖο καὶ τοὺς ἐπιστατοδημογέροντες, ποὺ ἔπρεπε νὰ κλητεύσουν 200 ἄνδρες ὑπὸ τὸν ἀντιστράτηγο Τάσο Νέζο ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Ἄργους²⁷, 500 ἀπὸ τὴν Κορινθία ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Μήτηρο Μελετόπουλο²⁸, ἀλλὰ καὶ 300 ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Ναυπλίου²⁹ ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ στρατηγοῦ Κωνσταντίνου Κακάνη³⁰ [Έγγραφο 1].

Τὸ Ἐπαρχεῖο Ναυπλίου διαβίβασε τὴ διαταγὴ στράτευσης στοὺς δημογέροντες ὅλων τῶν χωριῶν καὶ τοὺς καλοῦσε νὰ μεταβοῦν ἀμέσως στὴν ἔδρα καὶ νὰ ἐνημερωθοῦν γιὰ τὴν στρατολογία [Έγγραφο 2, 3]. Οἱ διαταγὲς ἔπρεπε νὰ ἀναγνωσθοῦν καὶ ἀπὸ τὸ βῆμα τῶν ἐκκλησιῶν στὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦ κάθε χωριοῦ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς³¹.

Μέσα στὴν ἔνταση καὶ τὴ βία τῶν στιγμῶν τὸ Ἐπαρχεῖο Ναυπλίου ἔστειλε τὴν ὑπ. ἀρ. 315/22/4/1825 πρόσκληση στράτευσης λανθασμένα καὶ σὲ γειτονικὰ χωριά τοῦ Ναυπλίου (Ἄρεια, Κουρτάκι κ.λπ.), τὰ ὁποῖα ὁμῶς διοικητικὰ καὶ φορολογικὰ ἀνήκαν στὴν ἐπαρχία τοῦ Ἄργους³². Ἡ στρεβλὴ αὐτὴ διοικητικὴ ὀργάνωση εἶχε δημιουργηθεῖ τὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, ὅταν ἔτσι εἶχαν ἀποφασίσει ὁ τοπικὸς καδὴς καὶ βοεβόδας καὶ εἶχε συνέχεια στὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἐπανάστασης καὶ «οἱ κάτοικοι ἐκεῖ ψήφιζαν καὶ ἐκεῖ στρατολογοῦντο»³³.

Τὸ θέμα προκάλεσε σχετικὴ ἔρευνα ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ καὶ ὕστερα ἀπὸ προβούλευμα τοῦ Βουλευτικοῦ ἀποφάσισε μετὰ ἀπὸ ἓνα μῆνα ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς τὰ ἐθνικὰ δικαιώματα τοῦ κάθε χωριοῦ θὰ δίδονται στὴν ἐπαρχία ἐκεῖνη, εἰς τῆς ὁποίας τὰ ὅρια ἀναφέρεται, εἰς τὴν ὁποία «ἀνάγονται πολιτικῶς». Ἐπίσης ἐνημέρωσε σχετικὰ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Οἰκονομίας³⁴ παρὰ τὶς ἀντιδράσεις τῶν ἐπιστατοδημογερόντων Ἄργους.

26. *Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη*, Α΄ Κατάλογος [Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01] φ. 27 Πολέμου.

27. *ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμ./Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 75.

28. *Ο.π.*

29. *Ο.π.* καὶ *ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Γραμ. Υπ. Ἐσωτερικῶν [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 61.

30. Ὁ Κωνσταντῖνος Κακάνης κατήγετο ἀπὸ τὸ Ἄργος. Ἐκτὸς τῆς συμμετοχῆς του σὲ μάχες στὴν Πελοπόννησο ὅπως στὸ Ναῦπλιο, ἀναφέρεται ὅτι ἐκστρατεύει ἀκόμη καὶ στὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα. Ἐτσι τὸν Ἰούλιο τοῦ 1823 ἐξεστράτευσε μὲ 180 στρατιῶτες στὴν Ρούμελη. Τὸν Φεβρουάριο ἐπίσης τοῦ 1825 ὁ Κακάνης ἐξεστράτευσε στὶς Θερμοπύλες μὲ 100 στρατιῶτες τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου.

31. *ΓΑΚ, Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Γιάννη Βλαχογιάννη*, Β΄ Κατάλογος χειρογράφων φ. 90.

32. *ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Γραμματείας τῶν Ἐσωτερικῶν [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 63 καὶ *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 82 καὶ φ. 90 καὶ *Γραμ. Υπ. Πολέμου* φ. 5.

33. *Ο.π.*

34. *Ο.π.*

Ἡ ἔκδοση ὥστόσο τῆς λανθασμένης διαταγῆς στράτευσης ὑποχρέωσε τὸ Ἐπαρχεῖο Ναυπλίου νὰ ἐπανορθώσει καὶ στὴ νέα διαταγὴ ποὺ ἀκολούθησε περιορίσθηκε μόνο στὰ χωριά ποὺ ἀνῆκαν στὴν δικαιοδοσία του. Τὰ χωριά Ἄρεια, Μέρμπακα, Γκέρμπεσι, Κουρτάκι καὶ Σερεμέτη, ποὺ ἀνῆκαν στὸ Ἄργος, δὲν ἀναγράφονται στὴ νέα διαταγὴ μὲ ἀποτέλεσμα ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν στρατεύσιμων νὰ μειωθεῖ στοὺς 226 ἀντὶ τῶν 300 ἀνδρῶν ποὺ ὀριζε ἡ ἀρχικὴ διαταγὴ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ. Τὴν ὑποχρέωση κάλυψης τοῦ κενοῦ αὐτῶν τῶν 74 ἀνδρῶν δεσμεύτηκε νὰ συμπληρώσει ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Κακάνης³⁵, ὅπου ἡ ἐπιστράτευση παρουσίαζε μεγαλύτερες δυσκολίες³⁶.

Γιὰ τὴν ἐπίσπευση τῆς στράτευσης τῶν ὀπλιτῶν ἀπὸ τὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου ὁ Κακάνης ζήτησε τὴν ἄδεια τῆς Διοίκησης νὰ χρησιμοποιήσει δυναμικὰ μέτρα καὶ πρότεινε οἱ δημογέροντες νὰ ὀρίσουν σὲ κατάλογο τὰ ὀνόματα τῶν ἐπιλεγμένων ὀπλιτῶν καὶ νὰ προπληρώσουν καὶ τὰ ἐξοδά τους. Ἐπρεπε μὲ τὰ χρήματα νὰ καλυφθοῦν τὰ σιτηρέσια, ἡ ἀγορὰ τσαρουχιῶν, ἱματισμοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀφήσουν τὰ μηνιαῖα τους πίσω στὶς οἰκογένειές τους, ὅπου οἱ συνθήκες διαβίωσης ἦταν τραγικέες³⁷. Οἱ διαταγὲς μὲ τὶς συγκεκριμένες προτάσεις διαβιάστηκαν ἱεραρχικὰ ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ στὸ Ὑπουργεῖο Πολέμου, στὸ Ἐπαρχεῖο, στοὺς δημογέροντες καὶ στοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου [Ἐγγραφα 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10].

Τὸ Ἐπαρχεῖο μὲ τὶς ὑπ. ἀρ. 328, 329, 331 διαταγὲς τῆς 27ης Ἀπριλίου δένειμε τὸν ἀριθμὸ τῶν 226 ἀνδρῶν καὶ καθόρισε ἀναλυτικὰ τὸν ἀριθμὸ ἀπὸ τὸ κάθε χωριὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ ἐκστρατεύσουν³⁸. Γιὰ τὴν ἀποφυγὴ δὲ καὶ φαινομένων ἀπειθείας τὸ Ἐπαρχεῖο ὅρισε ὑπεύθυνο τὸν ἀντιστράτηγο Ἀναγνώστη Τασόπουλο³⁹.

35. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Μινεστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 164.

36. ΓΑΚ, *Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη [Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01]* φ. 10, φ. 11.

37. Τὸ 1823 ὁ Θ. Κολοκοτρώνης ἔδωσε ἄδεια στοὺς ὀπλαρχηγούς Δημήτριο Τσώκη καὶ Κωνσταντῖνο Κακάνη νὰ ἀνακαινίσουν πέντε ἐργαστήρια (μαγαζεῖα), ποὺ ἦταν στὸν αἰγιαλὸ τοῦ Ναυπλίου, ἀλλὰ καὶ δύο μέσα στὴν πόλη. Ἡ παραχώρηση αὐτὴ εἶχε προσωρινὸ χαρακτήρα ἐκμετάλλευσης, ἀφοῦ ἔθετε συγκεκριμένο ὅρο, ὅτι μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ ἔθνους νὰ γίνεαι καὶ γι' αὐτὰ ὅ,τι θὰ προέβλεπαν οἱ νόμοι γιὰ ὅλα τὰ ἐθνικὰ ἀκίνητα. Στὴν πόλιν ἐπίσης τοῦ Ἀργους ὁ Κακάνης ἀνέλαβε νὰ ἀνακαινίσαι δύο ἀκόμη ἐργαστήρια (μύλους). Ἡ παραχώρηση τῆς νομῆς ἐθνικῶν ἐργαστηρίων ἀπὸ τὴν Διοίκηση πρὸς τοὺς ὀπλαρχηγούς τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Ἀγῶνα ἀποτελοῦσε ἕναν ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους τρόπους κατοχύρωσης ἐσόδων, ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ καλύψουν τὴν καθημερινὴ τροφодοσία σὲ ντουφεκόπετρες, ἱματισμό, τσαρούχια καὶ τὰ ὅποια ἐξοδα τῶν στρατιωτῶν τους.

38. ΓΑΚ, *Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Γιάννη Βλαχογιάννη, Β' Κατάλογος χειρογράφων* φ. 90.

39. Ὁ.π. Ὁ χιλιάρχος Ἀναγνώστης Τασόπουλος ἀπὸ τὸ χωριὸ Δαλαμανάρα ἔμεινε βαθμολογικὰ στάσιμος, ἀλλὰ στὴ συνέχεια τὸ 1825 ἀναβαθμίστηκε στὸ βαθμὸ τῆς ἀντιστρατηγίας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀπλιτῶν ἀπὸ τὸ κάθε χωριὸ καὶ χωρὶς τὴν ἀναλογικότητα, ὅπως χαρακτηριστικὰ ἔγραφε ἡ διαταγὴ τοῦ Ἐπαρχείου, θεωρήθηκε ὑπερβολικὸς ἀπὸ τὶς τοπικὲς κοινωνίες.

Στὸ κεφαλοχώρι τῆς ἐπαρχίας Λυγουριό⁴⁰, ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατιωτῶν ποὺ συνήθως σὲ ἄλλες στρατολογίες ἦταν καὶ μὲ βάση τὴν ἀναλογία τοῦ πληθυ-

40. Τὸ Λυγουριό, ἔδρα τοῦ Δήμου Ἐπιδάουρου, βρίσκεται στοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδες τοῦ Ἀραχναίου ὄρους. Εἶναι κτισμένο ἀμφιθεατρικὰ σὲ ἓναν λόφο σὲ ὕψομετρο 365 μ. καὶ γειτινιάζει μὲ τὸν ἀρχαιολογικὸ ὠρὸ τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ Ἐπιδάουρου. Στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου σώζονται ἐλάχιστα ὑπολείμματα ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἀκρόπολη τοῦ οἰκισμοῦ ποὺ ἀπλωνόταν χαμηλότερα καὶ πολλοὶ μελετητὲς τὴν ταυτίζουν μὲ τὴν «κώμη Λήσσαι», ποὺ ἀναφέρει ὁ Πausanias. (Π α π α χ α τ ζ ῆ, *Πausanias Περιήγησις: Κορινθιακὰ-Λακωνικά*, Ἀθήνα 1976, σσ. 197-199). Χαμηλὰ στὴ βάση τοῦ λόφου περνοῦσε ὁ ἀρχαῖος δρόμος ποὺ συνέδεε τὶς Μυκῆνες καὶ τὸ Ἄργος μὲ τὴν Ἐπίδαυρο, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἱερὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Σήμερα, κατὰ μῆκος τῆς ἀρχαίας αὐτῆς διαδρομῆς καὶ τοπογραφικὰ πλησίον τοῦ Λυγουριοῦ, σώζονται γέφυρες κυκλώπειας τεχνοδομῆς, ἀρματοτροχιές, ἀλλὰ καὶ ἀρχαῖα κάστρα καὶ πύργοι. Εἰδικότερα στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τοῦ Λυγουριοῦ ἐμφανίζονται διάσπαρτα ἐρεῖπια πολλῶν ἐποχῶν, ὑποδομὲς οἰκιστικῆς χρήσης, ὑπολείμματα ἀρχαίων ναῶν, ἱερὰ κορυφῆς κ.λπ., ἐνῶ στὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο τοῦ Βερολίνου ἐκτίθενται δύο ἀγαλαματίδια ἀπὸ τὸ Λυγουριό τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.. Βλ. D. J. Windell - R. A. Webb, 2022, *Ακολουθώντας τὸν Πausanias. Ὁ Ἀρχαῖος Δρόμος ἀπὸ τὸ Ἄργος ὡς τὴν Ἐπίδαυρο καὶ ἡ ἀρχαιολογία του*, Μετάφραση Α. Ἀναγνωστοπούλου, Ν. Φαράκλα, *Αδημοσίευτα* τ. Β', Ἀθήνα 2015, N. M. Suman [2021], *Moving down the mountain: pathways for sacred lands transformation at ancient Epidaurus and Nemea. Time and Mind*, Vol. 1, At, Προσωπικὲς Ἐπιστολὲς τοῦ κ. Maischberger, Dr. Martin –Διευθυντὴ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Βερολίνου– [p. Epist.19.12.2016 καὶ 9.1.2017, καὶ 8.7.2021, καὶ 12.7.2022]. Στοὺς πρόποδες τοῦ Ἀραχναίου ὑπάρχει ἡ πυραμίδα τοῦ Λυγουριοῦ, ἓνα ἰσχυρὸ οἰκοδόμημα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. ποὺ ἐπόπτευε τὴν περιοχὴ καὶ τὴν διαδρομὴ πρὸς τὴν Ἐπίδαυρο (Χ ρ ή σ τ ο υ Π ι τ ε ρ ο ὡ, «Πυραμίδες Ἀργολίδος», *Πρακτικὰ τοῦ Ε' Διεθνoῦς Συνεδρίου Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν (Ἄργος-Ναύπλιον, 6-10 Σεπτ. 1995)*, [Πελοποννησιακὰ - Παράρτημα 22], τ. Β', Ἐτ. Πελ. Σπουδῶν, Ἀθήνα 1996-1997, σ. 370 καὶ Σ τ ρ ά - τ ο υ Θ ε ο δ ο σ ί ο υ, *Οἱ Ἄγνωστες Πυραμίδες τῆς Ἑλλάδος*, 2011).

Τὴν πρωτοβυζαντινὴν περίοδο κτίστηκε ἡ μεγάλη πεντάκλιτη βασιλικὴ στὸν ὠρὸ τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ποὺ θεωρεῖται ἡ παλαιότερη Βασιλικὴ στὸν ἐλλαδικὸ ὠρὸ. Στὰ μεσοβυζαντινὰ χρόνια λατρευτικὰ χριστιανικὰ κτίσματα οἰκοδομήθηκαν ἐπίσης στὸ Ἱερὸ ἀλλὰ καὶ τὴν εὐρύτερη περιοχὴ τοῦ Λυγουριοῦ. Τὴν ἴδια περίοδο ὀχυρώθηκε τὸ κάστρο τοῦ Λυγουριοῦ σὲ ἓνα βραχῶδες ὕψωμα στὴν ἀνατολικὴ πλαγίᾳ τοῦ Ἀραχναίου ὄρους, 3 χλμ. ἀπὸ τὸν σημερινὸ οἰκισμό, ποὺ εἶχε τὸν ἔλεγχο τῆς ἐξόδου τῆς ὀρεινῆς διαδρομῆς ἀπὸ τὴν Κορινθία πρὸς τὴν Ἐπίδαυρίαν. Βλ. Γ.Α. Σ ω τ η ρ ί ο υ, «Ἡ Βασιλικὴ τῆς Ἐπιδάουρου», Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν *Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 4, 1929, σ. 91, *Anastasia Oikonomou*, «Συμβολὴ στὴν τοπογραφία τῆς περιοχῆς Ἄνω Ἐπιδάουρου στοὺς μέσους χρόνους», *Πρακτικὰ τοῦ Β' Τοπικοῦ Συνεδρίου Ἀργολικῶν σπουδῶν (Ἄργος 30 Μαΐου-1 Ἰουνίου 1986)*, [Πελοποννησιακὰ, Παράρτημα 14], Ἐτ. Πελ. Σπουδῶν, Ἀθήνα

σμοῦ 12 ἕως 15 ἄνδρες⁴¹, ἡ νέα διαταγή καλοῦσε τριάντα ἄνδρες ἀπὸ τὶς σαράντα οἰκογένειες τοῦ χωριοῦ. Ἐκτὸς τῶν τριάντα τὴν ἴδια περίοδο καταγράφονται σὲ στρατιωτικούς καταλόγους συγκεκριμένων καπετάνιων ἄνδρες τοῦ χωριοῦ νὰ ὑπηρετοῦν καὶ σὲ εἰδικὲς ἀποστολὲς ὅπως στὰ Τρίνησα τῆς Μάνης ὑπὸ τὸν Κώστα Σουλιώτη⁴², ἄλλοι ὑπὸ τὴν διοίκηση τοῦ Δημήτρη Ἰωάν. Κριεζῆ⁴³, ἄλλοι ὡς στρατιωτικοὶ ταχυδρόμοι⁴⁴ κ.λπ.

Οἱ 30 ἄνδρες τοῦ Λυγουριοῦ καὶ 4 τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ Ἀδαμίου κίνησαν ὑπὸ τὶς ὁδηγίες τοῦ τοπικοῦ χιλιάρχου Δημήτρη Λιατόπουλου⁴⁵ καὶ ἐνσωματώθηκαν στὴν ἐπαρχιακὴ δύναμη τοῦ Κακάνη⁴⁶, ἐνῶ ἐπιπλέον οἱ τοπικὲς κοινωνίες ὑποχρεώθηκαν νὰ στείλουν ὅπως καὶ τὰ ἄλλα χωριά τῆς ἐπαρχίας καὶ φορτηγὰ ζῶα μὲ τοὺς συνοδοὺς γιὰ τὴ μεταφορὰ πολεμοφοδίων στὶς ἐμπόλεμες περιοχὲς τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, ποὺ βρίσκονταν σὲ ἄμεσο κίνδυνο⁴⁷.

1989, σσ. 303-312, Μ. Μιτσοῦ, «Τὸ μεσαιωνικὸ Λιγουριό. Λιγουριό-Παλιγουριό», *Πρακτικὰ τοῦ Α' Συνεδρίου Ἀργολικῶν Σπουδῶν* (Ναῦπλιον 4-6 Δεκ. 1976), [Πελοποννησιακά, Παράρτημα 4], Ἐτ. Πελ. Σπουδῶν, ἐν Ἀθήναις 1979, σσ. 37-40, Βούλας Κόντ, «Συμβολὴ στὴν ἱστορικὴ γεωγραφία τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος», *Βυζαντινὰ Σύμμεικτα*, τ. Ε', Ἀθήνα 1983, σσ. 169-202.

Τὸν ὕστερο μεσαίωνα καὶ συγκεκριμένα τὸ 1364, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπόμενο χρόνο, σὲ ἰδιοκτησιακὰ ἔγγραφα καὶ φορολογικὰ κατάστιχα τοῦ Φιορεντίνου ἡγεμόνα τῆς περιοχῆς Ν. Ἀτζαγιόλι, ἀναγράφεται τὸ βυζαντινὸ κάστρο γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τὸ ὄνομα [Ligorio] Λιγόριο. Τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶχε ἤδη διαδοθεῖ στὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο ἀπὸ τὸν 8ο αἰῶνα, ὅπως καὶ ὁ ἑλληνικὴς καταγωγῆς Ἅγιος Λιγόριο. Τὸν 13ο-14ο αἰῶνα τὸ ὄνομα ἐμφανίσθηκε καὶ στὴν Πελοπόννησο ὡς κάστρο [Gligoriane περιοχὴ Νίκλι 20 Δεκ. 1297] καὶ ὡς ἀνθρωπωνύμιο Λιγόριο [Κορινθία, Μεσσηνία 1365], ὡς τοπωνύμιο κ.λπ. Βλ. Jean Longnon - Peter Topping, "Documents sur le régime des terres dans la principauté de Morée au XIVe siècle", *Ἐγκυκλοπαίδεια Ἀγίων [Bibliotheca Sanctorum]*, τόμ. 8ος, Ρώμη 1962, C. Perrat - J. Longnon, *Actes relatifs à la principauté de Morée, 1289-1300*, Bibliothèque Nationale, Paris 1967, σ. 170, Rodd Rennell, *The Princes of Achaia the chronicles of Morea*, V 2, σ. 150. Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1465 τὸ κάστρο Λυγουριοῦ ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Τούρκων. Μετὰ τὴν κυριότητα τῶν Βενετῶν στὸ κτηματολόγιο τοῦ 1704/5 ἐμφανίζεται ὡς τὸ μεγαλύτερο χωριὸ τοῦ Ναυπλίου μὲ 448 κατοίκους.

41. Ὁ.π.

42. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμ./Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 36.

43. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμ./Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 38.

44. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. τῆς Οἰκονομίας [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 26.

45. Ὁ Δημήτρης Λιάτας ἀπὸ τὸ Λυγουριό, ποὺ ἦδη τὸ 1823 ἔφερε τὸν βαθμὸ τοῦ ὑποχιλιάρχου, ὑποβαθμίσθηκε τὸν Μάρτιο τοῦ 1824 στὸν βαθμὸ τῆς Ταξιαρχίας. Προσχώρησε στοὺς κυβερνητικοὺς καὶ τὸν ἴδιο μῆνα ἔγγραφο τοῦ Προέδρου Γεωργίου Κουντουριώτη τὸν διέταξε προσωπικὰ νὰ ἐκτελέσει συγκεκριμένη ἀποστολὴ στὸ στρατόπεδο τῆς Ἄρειας.

46. ΓΑΚ, Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Γιάννη Βλαχογιάννη, Β' Κατάλογος χειρογράφων φ. 90.

47. Ὁ.π.

Ἐκθεση τῆς 26ης Ἀπριλίου τοῦ ἐπάρχου Μικρομάνης Ἀναγνώστη Δικαίου, ποὺ στάλθηκε στὸν Ὑπουργὸ Ἑσωτερικῶν, περιέγραφε τὶς δύσκολες συνθήκες, ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὸ ἑλληνικὸ στρατόπεδο τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου⁴⁸.

Τὴν ἴδια ἡμέρα προσχέδιο τοῦ Ὑπουργείου Πολέμου προέβλεπε τὴν στρατολόγησι καὶ ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου. Στὸ διορθωμένο, σβησμένο καὶ ξαναγραμμένο προσχέδιο καταγράφεται ὁ συγκεκριμένος ἀριθμὸς τῶν ὀπλιτῶν τῆς κάθε ἐπαρχίας, ποὺ ἔπρεπε νὰ στρατευθοῦν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τους. Τὸ πολυσέλιδο προσχέδιο προέβλεπε ὅτι 5.100 ὀπλίτες ἀπὸ ἐπαρχίες τῆς βόρειας Πελοποννήσου ἔπρεπε νὰ μεταβοῦν στὸ στρατόπεδο Πατρῶν καὶ 8.200 ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Πελοπόννησο γὰρ τὸ στρατόπεδο Νεοκάστρου (στὸν ἀριθμὸ δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ ἐπαρχίες Ἀργους καὶ Ναυπλίου, τῶν ὁποίων ἡ στράτευση εἶχε ἤδη ἀναγγελθεῖ ἀπὸ τὴν 20ῃ καὶ 21ῃ Ἀπριλίου). Στὸ τέλος τοῦ προσχεδίου καὶ μὲ τὴν διατύπωση «Ἰδιαίτερον» προβλεπόταν καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ πρόθυμου καὶ δραστήριου Ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν Γρηγορίου Δικαίου Παπαφλέσα «συνεργητοῦ τῶν ρηθησομένων ἐπαρχιῶν»: Τριπολιτζᾶς στρατ. 700, Λεονταρίου 750, Ἀρκαδίας 1.300, Ἀνδρούσας 300, Καλαμάτας 250, Κιτζούκμανης 150, Ἰμπλάκικας 300, Νησίου 150, Κορώνης 200, Μεθώνης 150, Νεοκάστρου 100⁴⁹. Σχετικὸ ἔγγραφο τοῦ Ὑπουργείου Πολέμου ἀπευθύνθηκε καὶ πρὸς τὸ Ἐκτελεστικόν⁵⁰.

Τὴν 27ῃ Ἀπριλίου διαταγὲς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ στάλθηκαν στὶς συγκεκριμένες ἐπαρχίες⁵¹ καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα καὶ τὸ Ὑπουργεῖο Πολέμου διαβίβασε τὴν διαταγὴ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ στὸν Γρηγόριο Δικαῖο [Ἐγγραφο 12].

Ὁ Γρηγόριος Δικαῖος ἀναχώρησε τὴν 28ῃ Ἀπριλίου ἀπὸ τὸ Ναύπλιο μὲ κατεύθυνση τὴν Τρίπολιν μὲ συνοδεία 50 ἀνδρῶν γὰρ ἐκτελεστικὴ δύναμι [Ἐγγραφο 13], ἀλλὰ καὶ μὲ ἐξοπλισμὸ μὲ 200 φουσέκια, ὅπως ὄριζαν καὶ οἱ συγκεκριμένες διαταγὲς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ποὺ διαβιβάστηκε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Πολέμου στὸν ὑπεύθυνον ἐξοπλισμοῦ τῆς ἐπαρχίας⁵². Πρὶν τὴν ἀναχώρησίν του ὁ Παπαφλέσας προσδιόρισε τόπο συνάντησης μὲ τὸν στρατηγὸ Κακάνη καὶ τὴν δύναμι τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου στὸ χωριὸ Βουνὸ τῆς Τρίπολης⁵³.

48. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Γραμματείας τῶν Ἑσωτερικῶν [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 65 καὶ ΓΑΚ, *Συλλογὴ Ἱ. Βλαχογιάννη - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01 -* φ. 57 Πολέμου.

49. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 78.

50. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμ./Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 77.

51. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 84.

52. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 77.

53. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 86.

Ὁ Κακάνης συγκέντρωσε τὴ στρατιωτικὴ δύναμη τῶν 226 ἀνδρῶν στὸ Ναύπλιο καὶ κινήθηκε τὶς ἴδιες ὥρες μὲ κατεύθυνση τὸ Ἄργος, γιὰ νὰ συμπληρώσει τοὺς διατεταγμένους 300 ἄνδρες. Τῆς ἀναχώρησης προηγήθηκε ἡ καταβολὴ τῶν ἐξόδων τῶν 226 ἀνδρῶν, καθὼς καὶ τοῦ ἀντιστράτηγου Ἀναγνώστη Τασόπουλου καὶ τοῦ χιλιάρχου Δημήτρη Λιάτα. Οἱ ἐπιστατοδημογέροντες τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου παπα-Θεοδόσιος Οἰκονόμου, Παπαδημήτρης Κωστόπουλος, Ἀναγνώστης Ἀναστασόπουλος, Ἀναγνώστης Λιατόπουλος, Ἀναγνώστης Σουρίλος, Ἀναγνώστης Λόντος πιστοποιοῦσαν ὅτι ὁ κάθε στρατεύσιμος προπληρώθηκε μὲ «τρία μηνιαῖα» καὶ κάθε ἀξιοματικὸς πληρώθηκε τὸ ἀπλὸ μηνιαῖο⁵⁴. Οἱ δυσκολίες τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου ὑποχρέωσαν τοὺς ἴδιους τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν τῆς ἐπαρχίας νὰ καταβάλουν τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδα «τῶν ὧσων εἶχε ἡ Διοίκησις προγραμματίσει»⁵⁵.

Ἡ ἐπιστράτευση καὶ ὁ ἐμφύλιος διχασμὸς

Σὲ ὅλες τὶς ἐπαρχίες ἦταν ἐμφανῆ τὰ προβλήματα λόγῳ κυρίως τοῦ ἐμφυλίου διχασμοῦ. Ἡ φυλάκιση τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τῶν 14 ἄλλων ἡγετῶν τῆς Πελοποννήσου στὴ μονὴ τῆς Ὑδρας «γιὰ ἀνταρσία» καὶ ὁ ἐμφύλιος διχασμὸς εἶχε ἀρνητικὲς συνέπειες στὴ στράτευση ἐξίσου. Κυβερνητικοὶ ἀναφέρονται σὲ κακοὺς πατριῶτες ποὺ ἔσπερναν ζιζάνια διχόνοιας, προέβαιναν σὲ ἀντενέργειες καὶ καθυστεροῦσαν τὴ συλλογὴ διαληφθέντων στρατιωτῶν καὶ οἱ κοινωνίες ἦταν σὲ «βρασμό»⁵⁶. Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Αστυνομίας Δεσύλλας ζήτησε ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ ὅπως οἱ ἱερεῖς σὲ ὅλη τὴν ἐπικράτεια «ἀφορίζουν, ἀναθεματίζουν καὶ καταριῶνται ὅλους ἐκείνους ποὺ ἐμποδίζουν τὸν λαὸν νὰ ἐκστρατεύσει κατὰ τοῦ ἐχθροῦ»⁵⁷. Στὰ Καλάβρυτα ὁ ἐπαρχος ἀπειλοῦσε τοὺς ἀμετανόητους ἀντάρτες μὲ κάψιμο τῶν σπιτιῶν τους⁵⁸. Στὰ χωριά τῆς Καρύταινας Δίβρη, Κούμανι, Λάλα ἀναφέρεται ὅτι οἱ ἀντάρτες «ἐξαπέστειλαν ἀποστόλους διεγείροντας τὸν λαόν»⁵⁹.

Οἱ ἐθνικὲς διαιρέσεις εἶχαν δηλητηριάσει τὴ συνοχὴ ὀπλιτῶν καὶ στρατιωτικῶν μὲ τραγικὰ ἀποτελέσματα, ἐνῶ ἡ ἐχθρικὴ ἀπειλὴ ἦταν ὁρατὴ γιὰ τὸν

54. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 165.

55. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Γραμματείας τῶν Ἑσωτερικῶν [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 83.

56. ΓΑΚ, Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη, Α' Κατάλογος - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01 - φ. 10, φ. Ἐκτελεστικοῦ καὶ Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 82 καὶ ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Γραμματείας τῶν Ἑσωτερικῶν [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 64.

57. ΓΑΚ, Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη, Α' Κατάλογος - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01 - φ. 11 Ἐκτελεστικοῦ.

58. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 57 Πολέμου.

59. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 10 Ἐκτελεστικοῦ.

Ἀγώνα τῆς Ἐλευθερίας. Ἄνθρωποι ποὺ ἀνῆκαν στὸ περιβάλλον τοῦ Κολοκοτρώνη, ὅπως ὁ Φωτάκος, φυλακίζονται⁶⁰. Στὸ ἐμπόλεμο Νεόκαστρο σὲ συνέλευση τῶν ὀπλαρχηγῶν τὴν 15ῃ Ἀπριλίου (1825) οἱ Ράγκος, Καρατάσος καὶ Κανᾶς ἀνέγνωσαν κείμενο γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ζήτησαν τὴν ὑπογραφή καὶ τῶν ὑπολοίπων, παρουσία τοῦ Ὑπουργοῦ Πολέμου, ὁ ὁποῖος καὶ τὸ ἔσκισε⁶¹.

Στὴν Κόρινθο γιὰ τὰ ἴδια γεγονότα καταγράφονται διαμετρικὰ ἀντίθετες θέσεις ἀπὸ κυβερνητικοὺς καὶ ἀντίθετους. Οἱ κυβερνητικοὶ ἀναφέρουν συλλήψεις φατριαστῶν, γιατί ἐμπόδιζαν στρατιῶτες νὰ ἐκστρατεύσουν⁶². Στὰ χωριὰ Στεφάνι καὶ Ζάχολη οἱ κάτοικοι διαμαρτυρήθηκαν γιὰ παράνομες διώξεις κατοίκων⁶³. Τὸ ἴδιο καὶ στὸ Χέλι, γιατί ἄνδρες τοῦ χωριοῦ συνελήφθηκαν καὶ μεταφέρθηκαν δέσμιοι ἀπὸ τὸν πολιτάρχη στὴν Κόρινθο⁶⁴. Κάτοικοι πέντε χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Κορίνθου διαμαρτυρήθηκαν γιὰ παράνομη συμπεριφορὰ τοῦ πολιτάρχη⁶⁵. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ Πανοῦτσος Νοταρᾶς ἔγραφε γιὰ τὰ παράνομα ἔργα τοῦ πολιτάρχη στὸ Ἐκτελεστικὸ τὴν 6ῃ Μαΐου 1825⁶⁶. Τὸ Ἐκτελεστικὸ ἀποφάσισε δύο ἐβδομάδες ἀργότερα· ἀνέθεσε τὴν ὑπόθεση στὸ Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν γιὰ σχετικὴ ἔρευνα⁶⁷.

Ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν ἦταν νὰ ἀναχωρήσει ὁ πολιτάρχης Κορίνθου μὲ ἐξήντα μόνο στρατιῶτες γιὰ τὸ Νεόκαστρο τὴν 14ῃ Μαΐου, ἀφοῦ τὸ φρούριο εἶχε πέσει στὴν κατοχὴ τοῦ Ἱμπραήμ πασᾶ⁶⁸, ὅταν ἡ ἀρχικὴ διαταγὴ τῆς 20ῆς Ἀπριλίου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τοῦ ζητοῦσε τὴ στρατολόγηση πεντακοσίων ἀνδρῶν⁶⁹. Στὸ Ἄργος καταγράφονται καὶ ἀντιδράσεις γιὰ τὸν διορισμένο ἐπικεφαλῆς τῆς ἐπαρχίας ἀντιστράτηγο Τάσο Νέζο⁷⁰ (δὲν εὐχαριστοῦνται νὰ ἐκστρατεύσουν ὑπὸ τὴν ὁδηγία του...) ⁷¹, ἐνῶ ἄνδρες τῆς περιοχῆς,

60. ΓΑΚ, ὁ.π., Ἐκτελεστικοῦ.

61. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 10 Ἐκτελεστικοῦ.

62. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 57 Πολέμου.

63. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Γραμματείας τῶν Ἐσωτερικῶν [Περίοδος Ἀγῶνος] φ. 64.

64. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 66.

65. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 67.

66. Ὁ.π.

67. Ὁ.π.

68. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Ὑπουργείου Πολέμου [Ἀρχεῖο Ἀγῶνος] φ. 85.

69. ΓΑΚ, Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη, Α΄ Κατάλογος - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01 - φ. 27 Πολέμου.

70. Ὁ ἀντιστράτηγος Τάσος Νέζος ἀπὸ τὸ Κουτσοπόδι Ἄργους κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου προσχώρησε στοὺς κυβερνητικούς, δέχθηκε ἀπειλὲς κατὰ τῆς ζωῆς του καὶ τῶν παιδιῶν του καὶ συνελήφθηκε γιὰ νὰ ἀπολογηθεῖ μὲ τὴν κατηγορία ὅτι συνομίλησε μὲ τὸν «ἀντάρτη» Γενναῖο Κολοκοτρώνη.

71. ΓΑΚ, Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη, Α΄ Κατάλογος - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01 - φ. 28 Πολέμου.

ὕπὸ τις ὁδηγίης τοῦ Δημ. Τσώκρη⁷², πολемоῦσαν στὸ Ναβαρίνο⁷³. Στὴν πόλιν τοῦ Ἄργους καὶ τὰ περὶχώρα εἶχαν συγκεντρωθεῖ ἀπὸ πολλὰς ἡμέρας ἀσύντακτοι στρατιῶτες τῆς Πελοποννήσου, ποὺ ζητοῦσαν τὰ δεδουλευμένα καὶ δημιουργοῦσαν ἀφ' ἐνὸς τεράστιες καταχρήσεις⁷⁴ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπαιτοῦσαν οἱ τοπικοὶ δημογέροντες νὰ πληρώσουν τὰ ἔξοδα τῶν πληγωμένων ποὺ εἶχαν μεταφέρει ἐκεῖ⁷⁵.

Στὴν Τρίπολιν ὁ Παπαφλέσας συναντοῦσε προβλήματα συγκέντρωσης στρατευσίμων καὶ σὲ ἐπιστολὴ τοῦ τὴν 1η Μαΐου πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸ μετέφερε τὸ μήνυμα στρατιωτικῶν καὶ λαοῦ τῆς πόλης γιὰ τὴν ἄμεση ἀπελευθέρωση τῶν φυλακισμένων στὴν Ὑδρα⁷⁶. Τὴν ἐπομένη, 2 Μαΐου, νέα ἐπιστολὴ τοῦ Γρηγορίου Δικαίου πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸ ἀπὸ τὴν Τρίπολιν ζητοῦσε τὴν ἄμεση παρουσία τοῦ συντεταγμένου σώματος τῶν 300 τοῦ Κακάνη⁷⁷, τὴν ὁποία ἤθελε νὰ χρησιμοποιοῦσε ὡς ἐκτελεστικὴ δύναμις⁷⁸.

Ἡ πορεία πρὸς τὸ Μανιάκι

Ἀπὸ τὸ χωριὸ Βουνὸ Τρίπολης ὁ Γρηγόριος Δικαῖος ἐπανελάμβανε γιὰ τὴν ἀπροθυμία στράτευσης καὶ ἔγραφε στὸ Ἐκτελεστικὸ ὅτι εἶχε φθάσει στὸν

72. Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ '24 στὴν κορύφωση τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὁ Τσώκρης, στρατιώτης τοῦ Κολοκοτρωνικοῦ στρατοπέδου, ἀναφέρεται νὰ πολεμᾷ κατὰ τῶν κυβερνητικῶν καὶ μάλιστα στὴ μάχη στὰ χωριά Δαλαμανάρα καὶ Μέρμπακα (8-10 Μαΐου) τραυματίσθηκε ἐλαφρὰ καὶ λίγες ἡμέρες ἀργότερα προσχώρησε στὸ κυβερνητικὸ στρατόπεδο [17]. Ἀνάλογα προσχώρησαν στὸ κυβερνητικὸ στρατόπεδο καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες Ἄργους καὶ Ναυπλίου, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ τῆς στέρησης τοῦ βαθμοῦ τους μὲ συνέπειες τόσο οἰκονομικὲς, προσωπικὲς ὅσο καὶ στρατιωτικῆς ἐξέλιξης. Ἀντίθετα ὁ ὀπλαρχηγὸς Γιωργάκης Λύκος ἀπὸ τὸ Χέλι παρέμεινε πιστὸς μέχρι τέλους στὸν Κολοκοτρώνη.

Ὁ χιλιάρχος ἐπίσης Ἀναγνώστης τοῦ παπα-Κακάνη ἀπὸ τὸ χωριὸ Χαϊδάρει Ναυπλίου χαρακτηρίστηκε ἀντιπατριώτης «καὶ ὄργανο» τοῦ Κολοκοτρώνη [24], ἀλλὰ τὴν 30ῃ Μαρτίου 1824 μὲ ἐπιστολὴ τοῦ στὸν Ὑπουργὸ τοῦ Πολέμου ζήτησε νὰ μὴν στερηθεῖ τὸν βαθμὸ ποὺ μὲ τόσες θυσίες εἶχε ἀξιοθεῖ νὰ λάβει [25] καὶ νὰ ἐνταχθεῖ στὸ κυβερνητικὸ στρατόπεδο.

73. ΓΑΚ, *Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη, Α' Κατάλογος - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01* - φ.28 *Πολέμου* καὶ ΓΑΚ, *Συλ. Γιάν. Βλαχογιάννη - Ἀρχ. Ἀγῶνος 01* - φ. 11 Ἐκτελεστικοῦ.

74. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδος Ἀγῶνος]* φ. 84, φ. 85, φ. 86, φ. 89 καὶ ΓΑΚ, *Συλλογὴ Ἱ. Βλαχογιάννη - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01* - φ. 27 *Πολέμου*.

75. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδος Ἀγῶνος]* φ. 84, φ. 85, φ. 86.

76. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 85, φ. 89 - καὶ *Ἀρχεῖο Μινιστερίου Πολέμου [1822-1827]* φ. 164.

77. Κατὰ τὴν διάρκειά τοῦ ἐμφυλίου ὁ χιλιάρχος Κωνσταντῖνος Κακάνης προσχώρησε στοὺς κυβερνητικοὺς καὶ παρὰ τὶς ὅποιες ἐναντίον του κατηγορίες γρήγορα κέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ ἐξελέχθηκε σὲ ἀρχηγὸ τῶν ἀρμάτων τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου.

78. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδος Ἀγῶνος]* φ. 86

«διορισμένο τόπο», ἀλλὰ ἀποροῦσε γιατί ὁ στρατηγὸς Κακάνης δὲν εἶχε ἀκόμη ἐμφανισθεῖ, «τὸν ὁποῖον ἐμελλον νὰ τὸν μεταχειρισθῶ ὡς ἐκτελεστικὴν δύναμιν»⁷⁹. Ἀπὸ τὸ Ναύπλιο τὸ Ἐκτελεστικὸ ἐνημέρωσε τὸν Δικαῖο ὅτι ὁ Κακάνης ἦταν ἑτοιμὸς νὰ ἀναχωρήσει [Ἔγγραφο 15]. Στὸ Ἄργος ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀρμάτων τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου προσπαθοῦσε νὰ συστρατεύσει τοὺς 74 ὀπλίτες ἀπὸ τὴν περιοχὴ, ποὺ θὰ κάλυπταν τὸν ἀριθμὸ τῶν 300 τῆς Κυβερνητικῆς διαταγῆς, γιὰ τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ λάβει καὶ τὴν μέριμνα κάλυψης τῶν μνηιάτικων καὶ σιτηρεσίων.

Τὴν 4η Μαΐου μὲ ἔγγραφό του ὁ Κακάνης ἐνημέρωσε τὸ Ὑπουργεῖο Πολέμου ὅτι ὁλοκλήρωσε τὴ στρατολογία μὲ τοὺς 300 ὀπλίτες, ἦταν ἑτοιμὸς νὰ κινήσει γιὰ τὸν Μεσσηνιακὸ κόλπο καὶ ζήτησε τὸν ἐφοδιασμὸ τους μὲ τὸν ἀναγκαῖο ἐξοπλισμὸ [Ἔγγραφα 14, 16]. Τὸ Ὑπουργεῖο Πολέμου διόρισε τὸν ἐπιστάτη πολεμοφόδιων Χαράλαμπος Μηλιάνη νὰ ἐφοδιάσει κάθε στρατιώτῃ τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου μὲ δύο δεσμίδες φυσέκια δεκάρια [Ἔγγραφα 17, 27] καὶ γνωστοποίησε στὸν φροντιστὴ τοῦ στρατοπέδου Μοθωκορώνων, ὅτι οἱ 300 στρατιῶτες ὑπὸ τὸν Κακάνη ἐκστρατεύουν μὲ κατεύθυνση τὸ ἐκεῖ στρατόπεδο γιὰ νὰ προγραμματίσει τὴν προμήθεια τῶν ἀναγκαίων τροφῶν [Ἔγγραφο 15].

Γιὰ τὴν προήθεια τροφίμων στὴν ἐμπόλεμη περιοχὴ ἡ Διοίκηση ὑποχρέωνε μέσω τοῦ Ἐπαρχείου ὁ κάθε τόπος, τὸ κάθε χωριό, σὲ ὅλη τὴν Πελοπόννησο νὰ συγκεντρῶσει ποσότητες καὶ ἀπὸ τὸ Ἐπαρχεῖο τοῦ Ναυπλίου ἀπαιτοῦσε οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Λυγουριοῦ νὰ φορτώσουν «χωρὶς ἄργητα» διακόσιες ὀκάδες ἐλιές γιὰ τροφοδοσίαν τῶν ἐμπόλεμων στὸν Μεσσηνιακὸ κόλπο⁸⁰.

Ἡ στρατιωτικὴ δύναμη Ναυπλίου ἀναχώρησε ἀπὸ τὸ Ἄργος τὴν 9η Μαΐου μὲ κατεύθυνση τὸν Μεσσηνιακὸ κόλπο. Συνολικὰ 286 ἄνδρες, τρεῖς σημαιοφόροι καὶ ἓνας γραμματέας⁸¹. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ 226 ἦταν ἀπὸ τὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου, οἱ ὑπόλοιποι ἀπὸ τὸ Ἄργος. Ἀξιωματικοὶ ἦταν οἱ Δημήτρης Λιατόπουλος ἀπὸ τὸ Λυγουριό, ὁ Ἀναγνώστης Τασόπουλος ἀπὸ Δαλαμανάρα καὶ ὁ Ἀνδριανὸς Νέζος ἀπὸ τὸ Ἄργος.

Ὁ Κακάνης χρέωσε τὸν ἀριθμὸ τῶν ταϊνιῶν τοῦ στρατιωτικοῦ του σώματος τὶς ἡμέρες τῆς προετοιμασίας καὶ διαμονῆς του στὸ Ἄργος στὴ Διοίκηση.

79. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδος Ἀγῶνος] φ. 86

80. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Γραμματείας τῶν Ἐσωτερικῶν [Περίοδος Ἀγῶνος] φ. 68.

81. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Ὑπουργείου Πολέμου [Περίοδος Ἀγῶνος] φ. 164.

Χρέωσε 2.714 ταῖνια. Ὁ ἀριθμὸς θεωρήθηκε ὑπερβολικὸς καὶ διατάχθηκε τὸ Ὑπ. Οἰκονομίας νὰ προβεῖ σὲ σχετικὴ ἔρευνα⁸².

Τὶς ἴδιες ὥρες ὁ Ὑπουργὸς Ἑσωτερικῶν βιάδιζε πρὸς τὸ χωριὸ Λεοντάρι. Ὁ Μακρυγιάννης στὰ *Απομνημονεύματά* του σημειώνει: «*Εἰς τὸ χάνι ἤβραμεν καὶ τὸν Παπαφλέσια μὲ καμπόσους· πάγαινε ἀναντίον τοῦ Μπραῖμη... Πέρασε ἀπὸ τὸ Λιοντάρι καὶ ἦταν ἐνθουσιασμένος. Πῆγε καὶ χάθηκε...*»⁸³.

Τὰ προβλήματα συγκέντρωσης στρατιωτῶν ὥστόσο συνέχιζαν νὰ ἀπασχολοῦν τὸν Παπαφλέσια καὶ σὲ ἐπιστολὴ του τῆς 11ης Μαΐου ἀπὸ τὸ χωριὸ Κατζαροῦ ἔγραφε ὅτι ἡ δύναμη τοῦ Κακάνη δὲν εἶχε ἀκόμη ἐμφανισθεῖ⁸⁴ καὶ λίγες ἡμέρες ἀργότερα ἀπὸ τὸ χωριὸ Δραῖνα ἐνημέρωσε τὸ Ἐκτελεστικὸ ὅτι ἡ στρατιωτικὴ δύναμη τοῦ Κακάνη εἶχε φθάσει στοὺς γειτονικοὺς Λάκκους Μεσσηνίας, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἀναχωροῦσε γιὰ τὸ Μανιάκι, ὅπου ὑπῆρχαν 600 Ἀρκάδες καὶ Κοντοβουνήσιοι⁸⁵.

Πληροφορίες γιὰ τὶς κινήσεις τόσο τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων στὴν περιοχὴ, ὅσο καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑσωτερικῶν δίνει ἔγγραφο/ἐπιστολὴ τῆς 18ης Μαΐου στὴ Διοίκηση τὸ φροντιστήριο Καλαμάτας. Συγκεκριμένα, οἱ φροντιστὲς ἔγραφαν ὅτι ὁ Γρηγόριος Δικαῖος εἶχε στείλει ἐπιστολὴ στὸν Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ὁ ὁποῖος διέμενε κλινήρης ἀπὸ ρευματικά (ποδαλγία) στὴ γειτονικὴ Φουρτζάλα (Θουρία), μὲ τὴν ὁποία τὸν ἐνημέρωνε ὅτι εἶχε λάβει ἐκεῖνες τὶς ὥρες ἐπιστολὲς τόσο ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Κολιόπουλο ἀπὸ τὴ Γαράντζα (Κάτω Μέλπεια⁸⁶), ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του, Νικήτα Φλέσα ἀπὸ τὴν Φουρτζάλα, ποὺ ἠγεῖτο σώματος 250 ἀνδρῶν⁸⁷, ὅτι ξεκινοῦσαν διευθυνόμενοι πρὸς αὐτόν, ἐνῶ στὴ Δραῖνα ἦταν μὲ 300 καὶ ὁ στρατηγὸς Κεφάλας⁸⁸.

Τὸ φροντιστήριο Καλαμάτας, ὑπεύθυνο γιὰ τὴν τροφοδοσίαν τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων, ἐνημέρωσε ἐπίσης τὴ Διοίκηση ὅτι στὴν περιοχὴ ἦταν 150 Νησιῶτες, 65 Κουτζικομανέοι⁸⁹ ἀλλὰ καὶ δύο χιλιάδες Σπαρτιᾶτες διασκορπισμένοι στὴν Κουτζικομάνη, στὴ Φουρτζάλα καὶ στὴν Καλαμάτα, τοὺς ὁποίους

82. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδου Ἀγῶνος]* φ. 89 καὶ ΓΑΚ, *Συλλογὴ Ἱ. Βλαχογιάννη - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01 - Φ 28 Πολέμου* καὶ ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Ὑπουργείου Πολέμου [Περίοδου Ἀγῶνος]* φ. 84.

83. *Απομνημονεύματα Μακρυγιάννη*. Ἀπὸ τὸ πρωτότυπο τοῦ Γιάν. Βλαχογιάννη [ἐπεξ. Γιάννη Καζάζη], σ. 82.

84. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδου Ἀγῶνος]* φ. 87.

85. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 89, φ. 90.

86. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 90.

87. Ὁ.π.

88. Ὁ.π.

89. Ὁ.π.

ὁ κλινήρης Πετρόμπεης παρότρυνε, συμβούλευε ἀλλὰ καὶ ἀπειλοῦσε νὰ περάσουν στὴ Δραΐνα⁹⁰. Στὴν Καλαμάτα ἔφτασε καὶ ὁ Μιχάλης Γιατράκος, ποὺ ἔγραφε στὸ φροντιστήριό νὰ ἐτοιμάσουν μεγάλες ποσότητες τροφῶν, «*διότι ἀπὸ Λακαϊδεμόνιον ἔρχονται πανστρατιᾶ*»⁹¹. Τὰ μηνύματα προσέλευσης ἑλληνικῶν σωμάτων στὴν περιοχὴ ὑποχρέωσαν καὶ τὴ Διοίκηση νὰ ἐπιστρατεύσει ἐπιπλέον 150 φορτηγὰ ζῶα, γιὰ νὰ μεταφέρουν τὴν τροφοδοσία στὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα⁹².

Ἡ ἀμνηστία καὶ ἡ νέα ἐπιστράτευση

Τὴν ἴδια ἡμέρα 18 Μαΐου τὸ Ἐκτελεστικὸ καὶ μὲ συναίνεση τοῦ Βουλευτικοῦ διακήρυξε τὴν ἀμνηστία στοὺς «*ὑποπεσόντες σὲ πολιτικὰ ἐγκλήματα*» καὶ ἀκυρώθηκαν ὅλες οἱ ἐναντίον τους πράξεις τῆς Διοίκησης⁹³. Τὸ ἴδιο βράδυ στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὸ Ναύπλιο, μετὰ τὴ θεία Λειτουργία, οἱ «*ἐλθόντες ἀπὸ τὴν Ὑδρα ἀμνησθέντες*» ὀπλαρχηγοὶ καὶ πολιτικοὶ ὀρκίσθηκαν γιὰ κοινὴ «*χριστιανικὴ σύμπνοια*» ἐνώπιον ὅλων τῶν μελῶν τῆς Διοίκησης⁹⁴ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ διέταξε νέα στρατολόγησι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου. Στὸν πίνακα τῶν στρατευσίμων ἀναφέρονται 4.000 ἀπὸ Σπάρτη, 1.000 ἀπὸ Τρίπολη, 200 ἀπὸ Κρανίδι (ἔχει σβηστεῖ καὶ ἔχει ξαναγραφεῖ ἀπὸ τὰ χωριὰ τοῦ Ἄργους), 300 ἀπὸ τὸ Ἄργος, 400 ἀπὸ Ἅγιο Πέτρο, 2.000 ἀπὸ Ἀρκαδία κ.λπ. Συνολικὰ 13.350 ἄνδρες⁹⁵. Ἀπὸ τὸν κατάλογο τῶν ἐπαρχιῶν λείπει μόνο ἡ ἐπαρχία Ναυπλίου. Καὶ ἦταν φυσικὸ, ἀφοῦ ἐκείνη τὴν ἡμέρα οἱ ἄνδρες τῆς ἐπαρχίας βάδιζαν ἀπὸ τοὺς Λάκκους Μεσσηνίας στὸ Μανιάκι. Μία διαδρομὴ τριῶν ὥρῶν, ὅπως πληροφοροῦσε τὸ Ἐκτελεστικὸ ὁ Ὑπουργὸς Ἑσωτερικῶν⁹⁶. Ἀρχηγοὶ τῆς ἐκστρατείας ὀρίσθηκαν ἀπὸ τὴν Διοίκηση «*ὁ ἐκλαμπρότατος Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης καὶ στρατηγὸς Θεόδωρος Κολοκοτρώνης*»⁹⁷. Ὁ στρατηγὸς διόρισε ὡς ὑπασπιστὴ του τὸν Φωτάκο μὲ «*50 καλοὺς στρατιῶτες*»⁹⁸.

Στὸ Ναύπλιο καὶ τὸ Ὑπουργεῖο τοῦ Πολέμου διακήρυξε ἐπίσης στὸ «Πανελλήνιον» ἀναλυτικὰ τὶς ἐντολὲς τῆς νέας στράτευσης, ἡ εὐθύνη τῆς ὁποίας εἶχε πλέον ἀνατεθεῖ στὸ Ὑπουργεῖο τῆς Αστυνομίας. Ἀπὸ τὴ στρατολόγησι

90. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδος Ἀγῶνος] φ. 87.

91. Ὁ.π.

92. Ὁ.π.

93. Ὁ.π.

94. Ὁ.π.

95. Ὁ.π.

96. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδος Ἀγῶνος] φ. 89.

97. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 90.

98. ΓΑΚ, Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 01 - φ. 28 Πολέμου.

αὐτὴ ἔγραφε στὸ ε΄ ἄρθρο «*ἐξαιροῦνται οἱ στρατιῶτες τῆς Πολιταρχίας καὶ Φρουραρχίας Ναυπλίου*»⁹⁹.

Ἡ ἔνταση καὶ ἡ βία τῶν στιγμῶν κορυφώθηκε στὸ Ναύπλιο, ὅταν ἔφθασε ἡ πληροφορία ὅτι καὶ ὁ «βυζαντινὸς στόλος» εἶχε βγεῖ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη στὸ Αἰγαῖο καὶ διευθύνετο πρὸς τὰ νησιά Ὑδρα καὶ Σπέτσες. Ἡ Διοίκηση διέταξε τὸν Τσώκλη μὲ 300 ἄνδρες ἀπὸ τὸ Ἄργος¹⁰⁰, τὸν ἀντιστράτηγο Γιώργο Ζέρβα μὲ 200¹⁰¹, τοὺς δημογέροντες τοῦ Ἁγίου Πέτρου Κυνουρίας μὲ 400 ὁπλίτες¹⁰² καὶ μὲ ἐντολὴ τοῦ ἴδιου τοῦ Προέδρου Γ. Κουντουριώτη τὸν Κωνσταντὴ Μαυρομιχάλη, «*μὲ ὅσους ὁπλοφόρους βρίσκονται στὸ Ναύπλιο καὶ στὰ πέριξ*»¹⁰³ νὰ κινηθοῦν ἄμεσα στὰ νησιά. Ἐπρεπε μαζὶ μὲ τοὺς κατοίκους καὶ ὁπλίτες ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Κάτω Ναχαγιέ (Κρανιδίου) νὰ πάρουν τὰ κατάλληλα μέτρα ὁχύρωσης καὶ ἀπόκρουσης τῆς ἐπερχόμενης νέας ἀπειλῆς. Οἱ δυσκολίες τῶν στιγμῶν ἀποτυπώνονται στὴ διαταγὴ πρὸς τὴν ἐπαρχία Ἁγίου Πέτρου καὶ στὸν Πᾶνο Σαρηγιάννη, ὅπου σημειωνόταν, νὰ πασχίσει νὰ τρέξουν ὄχι μόνο οἱ ἄνδρες ἀλλὰ καὶ οἱ γυναῖκες σὲ βοήθεια τῶν Σπετσῶν¹⁰⁴. Στὸν τεράστιο ἀριθμὸ ἐντολῶν καὶ διαταγῶν, ποὺ σώζονται στὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους ἐκεῖνων τῶν χρόνων τοῦ Ἀγώνα τῆς Ἐλευθερίας, αὐτὴ εἶναι μία ἀπὸ τὶς ἐλάχιστες γραπτὲς ἀναφορὲς στὴν ἀνάγκη στρατεύσεως καὶ γυναικῶν.

Τὰ ἄσχημα νέα διαβιβάστηκαν στὸν στρατηγὸ Κολοκοτρώνη, ὅτι ὁ ἐχθρικός στόλος ἦδη εὐρίσκεται μεταξὺ Θερμίων (Κύθνου) καὶ Ἁγίου Γεωργίου Ὑδρας¹⁰⁵. Ὅλες αὐτὲς οἱ διαταγὲς φέρουν ἡμερομηνίες 21, 22 καὶ 23 Μαΐου 1825, ποὺ δείχνει καὶ τὴν καθυστέρηση πληροφόρησης τῆς Διοίκησης, ἀφοῦ τὰ πραγματικὰ γεγονότα τὴν εἶχαν ξεπεράσει ἤδη πρὸ τριημέρου. Ὅταν στάλθηκαν αὐτὲς οἱ διοικητικὲς διαταγές, τὰ πυρπολικά τοῦ Ὑδραίου Γιάννη Μαντρόζου καὶ τοῦ Σπετσιοῦ Λάζαρου Μουσιοῦ μὲ μπουρλοτιέρη τὸν Μιχάλη Οἰκονομόπουλο ἀπὸ τὴν Ἐπίδαυρο¹⁰⁶ εἶχαν ἀνατινάξει τὴ ναυαρχίδα τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καὶ εἶχαν ἀποτρέψει τὸν ἀπὸ θαλάσσης κίνδυνο καὶ τὴν ἀπόβαση σὲ Ὑδρα καὶ Σπέτσες¹⁰⁷. Ἀνάλογη ἐνημέρωση γιὰ τὴν κίνηση τοῦ ἐχθρι-

99. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας Ὑπουργείου Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 85.

100. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 86.

101. Ὁ.π.

102. Ὁ.π.

103. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 91.

104. Ὁ.π.

105. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας Ὑπουργείου Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 86.

106. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας Ὑπ. Οἰκονομίας [Περίοδον Ἰ. Καποδίστρια] φ. 24.

107. ΓΑΚ, ὁ.π. [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 44.

κοῦ βυζαντινοῦ στόλου καὶ τὴν ἀνάγκη ἀποστολῆς στρατευμάτων καὶ στὰ νησιά εἶχε σταλεῖ καὶ στὸν Γρηγόριο Δικαῖο μὲ ἡμερομηνία 23 Μαΐου¹⁰⁸. Ἀλλὰ καὶ ἄλλες ἐπιστολὲς τῆς Διοίκησης πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Ἑσωτερικῶν, ποὺ διατύπωναν τὴν ἱκανοποίηση τοῦ Ἐκτελεστικοῦ γιὰ τὴν δραστηριότητά του στὴν διαδικασία στρατολόγησης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνημέρωση περὶ ἀπελευθέρωσης τῶν κρατουμένων στὴν Ὑδρα καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Γιωργάκη Μαυρομιχάλη ἀπὸ τὸν Ἱμπραήμ πασᾶ¹⁰⁹, δὲν διαβάστηκαν ποτὲ ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ Ἑσωτερικῶν¹¹⁰, ἀφοῦ ἡμερομηνίες ἀποστολῆς ἦταν τῆς 21ης καὶ 23ης Μαΐου.

Ὁ Ἀμερικανὸς γιατρὸς Samuel How γράφει ὅτι ἐπισκέφτηκε τὸ βράδυ τῆς 19ης Μαΐου 1825 τοὺς Ἕλληνες στὸ ὕψωμα στὸ Μανιάκι. Ἦταν τὸ τελευταῖο βράδυ πρὶν τὴν μάχη. Ὁ Samuel How γράφει ὅτι εἶδε τοὺς στρατιῶτες νὰ ἀναπαύονται περιτυλιγμένοι μὲ τὶς καπότες τους ἔχοντας προσκέφαλο τὶς πέτρες «καὶ ρεμβάζοντες ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν φλογῶν». Ψηλότερα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Γρηγόριος Δικαῖος «διέμεινεν ἐν ὑπαίθρῳ παρὰ τὴν πυρὰν, φορῶν τὰ τε πιστόλια καὶ τὸ γιαταγάνι...»¹¹¹.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὁ Παπαφλέσας εἶχε δώσει ἐντολὴ στὸ φροντιστήριό τῆς Καλαμάτας νὰ προγραμματίσουν νὰ τοῦ στείλουν τὴν ἐπόμενη «ταῖνια (προσφάγια) χίλια ἐξακόσια καὶ φουσέκια Κάσσαις ὀχτώ», ἔναντι τῶν «ἑξ χιλ. ταῖνια καὶ 4 κάσσαις φουσέκια» ποὺ εἶχε ζητήσῃ τὴν προηγούμενη 19η Μαΐου¹¹² καὶ τῶν 5.000 ταϊνιῶν τὴν 18η Μαΐου¹¹³.

Ἡ μάχη στὸ Μανιάκι

Οἱ ἀριθμοὶ διέψευσαν τὶς προσδοκίες καὶ δυστυχῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀπλιτῶν στὸ Μανιάκι μειώθηκε τὶς τελευταῖες ὥρες πρὶν ἀπὸ τὴν μάχη πολὺ περισσότερο. Γιὰ τὶς ὁμαδικὲς διαρροὲς ἐκείνων τῶν τελευταίων ὥρῶν, ποὺ ἐπηρέασε καταλυτικὰ τὴν ἔκβασὴ τῆς, ἔχουν ἀναφερθεῖ ἐκτενῶς οἱ ἀπομνημονευτές¹¹⁴, ἀλλὰ καὶ ἓνας ἀπλὸς ἀγωνιστὴς τῆς μάχης, ὁ Γεώργιος Ἀρκαδι-

108. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδος Ἀγῶνος] φ. 91.

109. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 90.

110. Ὁ.π.

111. Samuel How, *An Historical Sketeth of the Greek revolution*, σσ. 342-343.

112. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδος Ἀγῶνος] φ. 91.

113. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 90.

114. Ἰωάννας Κ. Γιανναροπούλου, «Ἡ μάχη στὸ Μανιάκι καὶ ὁ Παπαφλέσας κατὰ τοὺς ἀπομνημονευτὰς τοῦ Ἀγῶνος», *Πρακτικά Δ' Τοπικοῦ Συνεδρίου Μεσσηνιακῶν Σπουδῶν [Πελοποννησιακὰ - Παράρτημα 31]*, Ἑταιρεία Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν, Ἀθῆναι 2010, σσ. 609-624.

νός, σὲ μεταγενέστερη ἐπιστολή/αἴτηση οἰκονομικῆς βοήθειας ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη Καποδίστρια, περιγράφει πῶς ἀπὸ τὶς τρεῖς χιλιάδες ποὺ εἶχαν συγκεντρωθεῖ στὸ ὕψωμα στὸ Μανιάκι, ἔμειναν στὸ πεδίο τῆς μάχης μόνο ἑπτακόσιοι καὶ ἀπὸ αὐτοὺς σῶθηκαν οἱ ἐξήντα, οἱ ὅποιοι συνελήφθησαν καὶ βασανίστηκαν ἀλύπητα ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς¹¹⁵.

Στὴν περιγραφή τῆς μάχης ἀπὸ τὰ χειρόγραφα τοῦ Ρήγα Παλαμῆδη (ποὺ εἶχε διατελέσει φροντιστὴς στὸ πρῶτο ἑλληνικὸ στρατόπεδο στὰ Μέγαρα τὸ 1823, στρατιωτικὸς καὶ πολιτικός), καταγράφεται ἡ ἥρωικὴ ἀντίσταση τῶν ὅσων ἔμειναν νὰ πολεμήσουν στὰ ὄχυράματα δίπλα στὸν Γρηγόριο Δικαῖο καὶ ἡ προσπάθεια φυγῆς ποὺ ἀκολούθησε μετὰ τὸν χαμὸ του [Ἐγγραφο 20]¹¹⁶.

Τὶς ἐπόμενες ἡμέρες ἔφθασαν οἱ πρῶτες φῆμες γιὰ τὴν ἱστορικὴ μάχη. Ἐγγραφα ἀπὸ ἀπλοὺς ἀνθρώπους, ἱερεῖς καὶ τὸν ἀστυνόμο τῆς Κορώνης¹¹⁷, ἀπὸ κατοίκους τῆς Πολιανῆς¹¹⁸, ἀπὸ ὀπλαρχηγούς¹¹⁹, ἀπὸ τοὺς ἐπάρχους Μικρομάνης καὶ Ἐμπελακίων¹²⁰, ἀπὸ τὸν στρατηγὸ Γ. Γιατράκο¹²¹ κ.λπ. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀρχικὰ μηνύματα περιγράφουν τὶς πρῶτες εἰδήσεις, τὰ πρῶτα ἀκούσματα, ἀπὸ τὴν μάχη στὸ Μανιάκι. Οἱ πληροφορίες διαφοροποιοῦνται ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν δύο ἀντιπάλων, τὸν ἀριθμὸ τῶν πεσόντων καὶ τὸν χρόνον διάρκειας τῆς μάχης. Ὅλοι ὁμῶς πιστοποιοῦν τὸν ἥρωικὸ θάνατον ἐκείνων τῶν ἀγωνιστῶν στὸ Μανιάκι σὲ ἄνισες συνθήκες. Ὅλοι ἐπίσης καταλήγουν στὴν ἴδια διαπίστωση: ὅτι οἱ λεηλασίες καὶ οἱ σφαγές, ποὺ εἶχε ἤδη ἀρχίσει ἡ ἐχθρικὴ καβαλλαρία, θὰ εἶχαν συνέχεια. Τὰ ἐπόμενα τρία χρόνια ὁ Ἰμπραὴμ αἵματοκύλισε τὴν Πελοπόννησο. Πολλὲς ἑκατοντάδες γυναῖκες καὶ παιδιά, ἀκόμη καὶ βρέφη, σύρθηκαν στὸ δουλεμπόριο. Στους μακροσκελεῖς ὀνομα-

115. ΓΑΚ, *Γενικὴ Γραμματεία Περίοδον Καποδίστρια* φ. 25. Ὁ Ἀρκαδινὸς ὑπηρετήσε στὴ συνέχεια στὸ τακτικὸ ἵππικὸ σῶμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁμῶς λιποτάκτησε καὶ ἐντάχθηκε στὴ συμμαχία τοῦ Καραχάλιου, ποὺ καὶ αὐτὸς εἶχε ὑπηρετήσει ὡς σημαιοφόρος τοῦ στρατηγοῦ Νοταρά. Διώχθηκαν γιὰ τὸ φονικὸ τοῦ ἐκατόνταρχου Βούλγαρη, στὴν Κρύα Βρύση, ἔξω ἀπὸ τὸ Λυγουριό. Διώχθηκαν ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ σῶμα τοῦ Γιωργάκη Χελιώτη με ἐντολὴ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ θανατώθηκαν κατὰ τὴ συμπλοκὴ σύλληψής τους. *Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπουργείου Δικαίου [Περίοδον Ἰωάννη Καποδίστρια]* φ. 68.

116. Τὸ κείμενο τῆς περιγραφῆς τῆς μάχης στὸ Μανιάκι ἀπὸ τὸν Ρήγα Παλαμῆδη ἐκδίδεται ὑπὸ τῆς Ἰωάννας Κ. Γιανναροπούλου, στὸ «Σχεδιάσμα ἱστορίας τῆς Ἐπαναστάσεως ὑπὸ Ρήγα Παλαμῆδη», *Μνημοσύνη* τ. Δ' 1972-1973, ἐν Αθήναις 1973, σσ. 159-161. Στὸ παρὸν ἀναδημοσιεύονται ἀποσπάσματα.

117. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπουργείου Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 86 καὶ *Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπουργείου Ἀστυνομίας [1822-1826]* φ. 24.

118. *Μικροὶ Κλάδοι Ἀρχείου Ἀγῶνος καὶ Καποδιστρίου* φ. 1 *Βουλευτικοῦ*.

119. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Γραμματείας τῶν Ἐσωτερικῶν [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 68.

120. ΓΑΚ, *Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδον Ἀγῶνος]* φ. 92.

121. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 93.

στικούς καταλόγους, πὸν σώζονται στὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, ἡ πλειονότητα τῶν αἰχμαλώτων εἶναι ἡλικιακὰ μικρότερη τῶν 12 χρόνων¹²². Ἦταν τὸ τίμημα τοῦ ἔθνικοῦ διχασμοῦ.

Τὸ μνημόσυνο

Τὴν 6η Ἰουνίου 1825 στὸν ναὸ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου Ναυπλίου τελέστηκε τὸ μνημόσυνο γιὰ τοὺς ἀξιωματικούς πὸν ἔπεσαν ἥρωικὰ στὸ Μανιάκι, Γρηγόριο Δικαῖο, Π. Κεφάλα, Κ. Κακάνη καὶ Δ. Λιάτα [Έγγραφο 21]. Ὅμως οἱ οἰκογένειες τῶν τριῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἀργολίδας, πὸν χάθηκαν στὴ μάχη, ἀντιμετώπισαν στὴ συνέχεια τὴ σκληρὴ πραγματικότητα: Δέκα μόλις ἡμέρες μετὰ τὴ μάχη ἡ Ἀστυνομία Ἀργους ζήτησε ἀπὸ τὴν μητέρα τοῦ Κακάνη Μαρία νὰ ἐγκαταλείψει τὸ ἔθνικὸ σπίτι πὸν κατοικοῦσε ὁ μακαρίτης Κακάνης¹²³. Ἡ μητέρα του ἀνέλαβε νὰ φέρει σὲ τάξη τὶς οἰκονομικὲς ἐκκρεμότητες τοῦ παιδιοῦ της καὶ τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1825 διατάχθηκε νὰ ἐπιστρέψει 11.135 γρόσια στοὺς δημογέροντες τῆς έπαρχίας Ναυπλίου καὶ ταυτόχρονα τὸ ἔθνικὸ Ταμεῖο ἐνέκρινε νὰ λάβει 14.276 γρόσια ἢ ἴδια γιὰ τὰ ἐξοδα τῶν στρατιωτῶν τοῦ Κακάνη στὸ Μανιάκι.

Ἡ Ἀννέτα, γυναίκα τοῦ Ἀνδριανοῦ Νέζου μὲ ἓνα ὀρφανό, ζητοῦσε τὴν εὐσπλαχνία τῆς Διοίκησης¹²⁴ καὶ τελικὴ ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Οἰκονομίας προέβλεπε «νὰ τῆς δίνεται ψωμὶ καθ' ἐκάστην ἡμέρα»¹²⁵. Ἡ οἰκογένεια τοῦ χιλιάρχου Δημήτρη Λιάτα στὸ Λυγουριὸ διαλύθηκε, ἡ γυναίκα του τρελάθηκε, τὰ δύο του παιδιὰ χάθηκαν, ἐνῶ καὶ τὸ τελευταῖο ἀνήλικο παιδί του ἔμεινε χωρὶς φροντίδα, ἀφοῦ μεγάλο μέρος τῆς περιουσίας εἶχε καταναλωθεῖ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Ἀγώνα¹²⁶.

Ἀπὸ σκόρπια ἐπίσης τεκμήρια τῶν Γεν. Ἀρχείων τοῦ Κράτους εἶναι γνωστὰ τὰ ὀνόματα ἐλάχιστων ἀγωνιστῶν ἀπὸ τὴν έπαρχία Ναυπλίου καὶ Ἀργους, πὸν θυσιάστηκαν ἐπίσης στὴ μάχη στὸ Μανιάκι, ὅπως ὁ Ἀποστόλης Μανουσάκης¹²⁷, ὁ Γεώργιος Σμυρλῆς¹²⁸, ἀλλὰ καὶ τρία παιδιὰ τοῦ Θεωδωρῆ Μπάκα¹²⁹.

122. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Γεν. Γραμματείας [Περίοδον Καποδίστρια] φ. 116, φ. 117.

123. ΓΑΚ, Κατάλογος Α' Βλαχογιάννη Φ Ἀστυνομίας [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 75.

124. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμ. Ὑπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 101.

125. ΓΑΚ, ὁ.π., φ. 102.

126. Ἀργολικὸν Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον (1791-1878), Εἰσαγωγὴ Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου - Κων. Λ. Κοτσώνη, Πελοποννησιακά, τ. Κ', Ἀθῆναι 1924 καὶ Τμῆμα Ἀγωνιστῶν Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, Φάκ. Κυρ. Λιάτα.

127. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμ. Ὑπ. Πολέμου φ. 118 καὶ ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 167.

128. ΓΑΚ, Ἀνακτορικῶν [Περίοδον Ὁθωνος] φ. 48.

129. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Ἐκτελεστικοῦ [Περίοδον Ἀγῶνος] φ. 125.

Λίγα ονόματα θυσιασθέντων είναι επίσης καταγεγραμμένα στον ονομαστικό κατάλογο χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, πού σώζονται στὰ Πρακτικά τῆς Βουλῆς τοῦ 1850, Β΄ περίοδος: Γεώργιος Φράγκος, πού ὑπηρετοῦσε ὑπὸ τὶς ὁδηγίες τοῦ Δημήτρη Λιάτα, Δημήτρης Ἀδαμόπουλος, Νικόλαος Ἀποστολόπουλος, Κώστας Κεραμιδᾶς¹³⁰. Οἱ οἰκογένειες τῶν ὑπολοίπων δὲν μπόρεσαν νὰ βροῦν τὸν τρόπο νὰ πάρουν καὶ αὐτὴ τὴν ἐλάχιστη σύνταξη ἀπὸ τὸν χαμὸ τοῦ δικοῦ τους ἀνθρώπου.

Σὲ τρία Πιστοποιητικά, πού ὑπάρχουν στὸ Τμῆμα Ἀγωνιστῶν τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἀναφέρονται ὀνόματα Λυγουριατῶν καὶ Ἀδαμιωτῶν πού παρευρέθηκαν στὸ «*Μανιάκι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μακαρήτου Φλέσσα*»¹³¹. Ἐγγραφο «ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν λογιστικῇ βουλευτικῇ ἐπιτροπῇ» πρὸς τὴν Διοίκηση τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1825 γράφει ὅτι ὁ Κακάνης «*συγκροτηθῆσης εἰς τὸ Μανιάκι τῆς αὐτῆς ἐκείνης μάχης ἐφονεύθη, ὁμοῦ μὲ ἱκανὸ ἀριθμὸ συντρόφων του*»¹³².

Ἐπιστολὴ τῶν προκρίτων Λυγουριοῦ τὴν 21η Σεπτεμβρίου 1827 πρὸς τὸν στρατηγὸ Δημήτριο Τσώκρη ἀνέφερε τὴν ἀπελπιστικὴ κατάσταση, στὴν ὁποία εἶχαν περιέλθει οἰκογένειες τοῦ Λυγουριοῦ καὶ τῶν γύρω χωριῶν μετὰ τὸ Μανιάκι καὶ τὸν ἐκεῖ χαμὸ τῶν ἀνδρῶν¹³³. Ἀναφορὰ τῶν δημογερόντων Λυγουριοῦ πρὸς τὸν Κυβερνήτη Ἰωάννη Καποδίστρια τὴν 27η Φεβρουαρίου 1828 ἀναφέρει μετὰ τῶν ἄλλων, ὅτι στὸ Μανιάκι χάθηκαν δεκατρεῖς ἄνδρες τοῦ Λυγουριοῦ καὶ ὅτι λιμοκτονοῦν οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τους¹³⁴.

Τὸ 1858 ἡ «στρατιωτικὴ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπῇ» τῶν Ὑποστρατῆγων Ἰ. Θ. Κολοκοτρώνη, Ἰω. Γκούρα, Γ. Διοβουνιώτη, Ἀντ. Μαυρομιχάλη, Χριστ. Χ. Πέτρου, Νικ. Τζαβέλα, Σπύρου Μήλιου, πιστοποιοῦσε στὸ ΦΕΚ 32/1858 τὰ ὀνόματα 143 ἀξιωματικῶν: «...*παρὰ τῆς πατρίδος ἀγωνισαμένων καὶ ἐνδόξως πεσόντων ἀξιωματικῶν τοῦ κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα στρατοῦ ξηρᾶς*». Μετὰ τῶν ἄλλων οἱ τρεῖς ἀξιωματικοὶ ἀπὸ τὴν Ἀργολίδα, πού ἔπесαν στὸ Μανιάκι, ἦταν οἱ Κωνσταντῖνος Κακάνης ὑπ. ἀρ. 57, Ἀνδριανὸς Νέζος ὑπ. ἀρ. 51, Δημήτρης Λιατόπουλος ὑπ. ἀρ. 125, Λιάτας¹³⁵.

130. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Βουλῆς, 1850, Β΄ περίοδος καὶ Ξενόφ. Ἡλία, *Ιστορικά Ἀνάλεκτα τῶν χωριῶν τοῦ τέως Δήμου Ἀλέας*, Ἀθήνα 1994.

131. Τμῆμα Ἀγωνιστῶν Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης φ. 70, Δημητρίου Καλούδη.

132. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας Ὑπουργείου Πολέμου [Περίοδος Ἀγῶνος] φ. 164.

133. Ἀργολικὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο 1791-1878, ὁ.π.

134. ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Ἐπιτροπῆς Οἰκονομίας [Περίοδος Ἰ. Καποδίστρια] φ. 2.

135. ΦΕΚ 32/5-8-58.

Η μετὰ τò Μανιάκι συνέχεια

Καί ένω οί οίκογένειες τών άγωνιστών, πού είχαν θυσιαστεί στò Μανιάκι, ζούσαν τή σκληρή πραγματικότητα, ή άπειλή του έχθρου ύποχρέωσε τή Διοίκηση νά έκδώσει νέες διαταγές στράτευσης άπ' όλες τες έπαρχίες τής Πελοποννήσου. Έπρεπε όλοι, άκόμη καί οί δημογέροντες, άλλα καί οί άμεσοι συγγενείς τών θυσιασθέντων, νά τρέξουν γιά τήν σωτηρία τής Πατρίδας.

* Διαταγή του Έκτελεστικού τής 8ης Ίουνίου 1825 ύπ. άρ. 8663, Περ. Γ', ζητούσε άπό τόν Έπαρχο καί τούς έπιστάτες δημογέροντες τής έπαρχίας Ναυπλίου νά έκστρατεύσουν έντός είκοσιτεσσάρων ώρων όλοι καί χωρίς εξαίρεση καί αύτοί οί δημογέροντες του κάθε χωρίου καί όλοι οί όπλοφόροι, στήν Τριπολιτσάν¹³⁶.

* Διαταγή του Ύπουργείου Πολεμικών ύπ. άρ. 1837 ζητούσε άπό τούς δημογέροντες καί κατοίκους τής έπαρχίας Ναυπλίου τρόφιμα, τυρί, γιδοπρόβατα καί ιδιαίτερα άπό τò Λυγουριό 1500 όκάδες έλιές¹³⁷.

* Διαταγή του Ύπουργείου Πολεμικών τής 25ης Ίουνίου 1825 ύπ. άρ. 8540 πρòς τόν Άναγνώστη Άναστασόπουλο στò Λυγουριό όριζε νά απέλθει στήν έπαρχία Ναυπλίου καί άφου μεταχειρισθεϊ όποιονδήποτε τρόπο, νά στρατολογήσει όσους δύναται καί τò συντομότερο νά τούς όδηγήσει ύπό τες διαταγές του Γενικού άρχηγού Θεόδωρου Κολοκοτρώνη¹³⁸.

* Διαταγή του Έκτελεστικού ύπ. άρ. 9417 τής 5ης Ίουλίου 1825 πρòς τò Έπαρχείο Ναυπλίου όριζε ότι κρίθηκε άναγκαίο νά στρατολογηθούν πρόσθετα ένας στρατιώτης άπό κάθε μικρό χωριό καί δύο άπό τὰ μεγαλύτερα¹³⁹.

* Διαταγή του Έπαρχείου Ναυπλίου ύπ. άρ. 540 τής 23 Ίουλίου 1825 πρòς τούς δημογέροντες τών χωριών όριζε 157 συνολικά στρατιώτες, οί όποιοί έπρεπε νά τεθούν ύπό τες όδηγίες του Γενναίου Κολοκοτρώνη. Ίδιαίτερα γιά Λυγουριό καί Άδάμι ή στράτευση ήταν 12 άνδρες, ύπό τήν όδηγία του Άναστασίου Λιάτα, άδελφου του θυσιασθέντα στò Μανιάκι χιλίαρχου Δημητρίου Λιάτα¹⁴⁰.

Άγνωστες διαταγές στράτευσης πρòς τήν έπαρχία Ναυπλίου στή χρονική περίοδο έναμιση μήνα, άπό 8 Ίουνίου έως 23 Ίουλίου 1825. Καί ό Αγώνας τής Έλευθερίας του 1821 είχε διάρκεια όχτώ χρόνια.

136. ΓΑΚ, *Συλλογή Γιάννη Βλαχογιάννη, Α' Κατάλογος - Αρχείο Αγώνος* φ. 57 Έσωτερικών.

137. ΓΑΚ, *Αρχείο Μινιστερίου/Γραμματείας/Ύπουργείου Πολέμου [Περίοδο Αγώνος]* φ. 87 καί ΓΑΚ, *Αρχείο Γραμματείας τών Έσωτερικών [Περίοδο Αγώνος]* φ. 67.

138. ΓΑΚ, *Αρχείο Μινιστερίου/Ύπουργείου Πολέμου [Περίοδο Αγώνος]* φ. 98.

139. ΓΑΚ, *Αρχείο Γραμματείας τών Έσωτερικών [Περίοδο Αγώνος]* φ. 70.

140. ΓΑΚ, ό.π., φ. 72 καί ΓΑΚ, *Αρχείο Μινιστερίου/Ύπουργείου Πολέμου [Περίοδο Αγώνος]* φ. 109.

Ακολουθοῦν τὰ ἔγγραφα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιστράτευση τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου κατὰ τὸ ἔτος 1825. Κατὰ τὴν δημοσίευσή τους τηρεῖται ἡ ὀρθογραφία καὶ ἡ στίξις αὐτῶν.

ΕΓΓΡΑΦΑ

1

Περίοδος Γ΄

Ἀρ. 5470

Πρὸς τὸν ἑπαρχον καὶ ἐπιστατοδημογέροντας τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου.

Κατ' ἐπιταγὴν τῆς Διοικήσεως ὑπ. ἀρ. 6551 διατάσσεσθε ὅπως λαβόντες τὴν παροῦσαν χωρὶς τινος ἀναβολῆς στρατολογήσετε ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης τριακοσίους στρατιώτας οἱ ὅποιοι νὰ καταταχθῶσιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ στρατηγοῦ Κ. Κακάνη, καὶ νὰ εἶναι ἔτοιμοι μέχρι δευτέρας διαταγῆς τῆς Διοικήσεως, ἡ ὁποία βλέπουσα τὸν ἐπαπειλοῦντα κίνδυνον τῇ πατρίδι καὶ χρεωστοῦσα νὰ λάβῃ τὰ πλέον σωστικώτερα καὶ δραστήρια μέτρα, διέταξε εἰς τὴν στρατολογίαν τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἐλπίζουσα ὅτι θέλετε ἐκτελέσετε κατὰ τοῦτον, ὅσον ὅπου ἀναλόγως τῆς περιστάσεως μὲ τὴν συνήθη ἀξιότητα καὶ ἐμπειρία σας.

ἐν Ναυπλίῳ τῇ 21 Ἀπριλίου 1825

ὁ ὑπουργὸς τοῦ Πολέμου Ἀδάμ Δούκας.

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδος Ἀγῶνος 1822-1827] φ. 75.

2

Τὸ Ἐπαρχεῖον Ναυπλίου

ἀρ. 314: 22 Ἀπριλίου (1825)

Πρὸς τοὺς Δημογέροντας τοῦ χωρίου λεγουρίου.

Νὰ ἔλθωσι ἐνταῦθα νὰ ἐνεργηθῇ ἡ διαταγὴ τοῦ ὑπουργείου τοῦ πολέμου ὑπ. ἀρ. 948 περὶ τῆς στρατολογίας τῆς ἐπαρχίας.

ΓΑΚ, Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Γιάννη Βλαχογιάννη, Β΄ Κατάλογος χειρογράφων φ. 90.

3

Τὸ Ἐπαρχεῖον Ναυπλίου

ἀρ. 314: 22 Ἀπριλίου (1825)

Πρὸς τοὺς Δημογέροντας τῶν χωρίων Τζεφέραγα, Χαϊδάρη, Μουράταγα, Σπατζίκου, Γκέρμπεσι, Ἄρια, Μπουρατζέρι καὶ Τζέλο νὰ ἔλθωσι ἐνταῦθα ἵνα ἐνεργηθῇ ἡ διαταγὴ τοῦ ὑπουργείου τοῦ Πολέμου ὑπ. ἀρ. 948 περὶ τῆς στρατολογίας τῆς ἐπαρχίας.

ΓΑΚ, Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Βλαχογιάννη, Β΄ Κατάλογος χειρογράφων φ. 90.

4

Πρὸς τὸ Ἐξοχὸν Ὑπουργεῖον τῶν Πολεμικῶν

Ἔλαβον διαταγὴν τῆς Σεβαστῆς Διοικήσεως διὰ τῶν Δημογερόντων τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου διὰ τῆς ὁποίας διαταγῆς ἐπιτάσσομαι ὅπως στρατολογήσας τριακοσίους στρατιώτας ἐκ τῆς ρηθείσης ἐπαρχίας, εὔρεθῶ ἔτοιμος νὰ ἐκστρατεύσω, ὅπου ἤθελε προσδιορισθῶ ἀκολουθῶς.

Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ εἶμαι πάντοτε ἔτοιμος εἰς τὰς Σεβαστὰς Διαταγὰς ὅπου, καὶ μεθ' ὧν ἤθελα διορισθῶ. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ προβλέπω βασίμως εἰς τὴν στρατολογίαν ταύτην πολλὰς δυσκολίας ἐκ μέρους τῶν στρατιωτῶν, διότι πρῶτον θέλει ζητήσουν τὴν ἐξόφλησιν εἰς μετρητὰ τῶν προδεδουλεμένων μηνιαίων αὐτῶν, δεύτερον θέλει ἀπαιτήσουν προπληρωμὰς διὰ τζαρούχια καὶ διὰ νὰ ἀφήσουν καὶ ἔξοδα εἰς τὰς φαμελείας αὐτῶν διὰ τοῦτο ἀναφέρομαι διὰ τῆς παρούσης μου πρὸς ἀθώωσίν μου ἐὰν συμβῇ τις ἀργοπορία εἰς τὴν τῶν στρατιωτῶν σύναξιν.

Μ' ὅλον τοῦτο ἐπειδὴ καὶ βλέπω τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος, καὶ τὴν θέλησιν τῆς Σεβ. Διοικήσεως εἰς τὸ νὰ ἀποπερατωθῇ ἡ στρατολογία αὕτη ἐγκαίρως καὶ ἔχων προθυμίαν εἰς τὸ νὰ φανῶ συντελὴς ὡς ἤδη, ὡς καὶ ἄλλοτε εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιταγῆς ταύτης ἄνευ χρημάτων ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ Ταμείου, προτείνω, πρῶτον νὰ διορισθῇ ἡ ἐπαρχία Ναυπλίου νὰ προσδιορίσουν οἱ Δημογέροντες αὐτῆς ὀνομαστὶ τοὺς ὅσους μέλλουν νὰ ἐκστρατεύσουν.

β^{ον} Νὰ ἐπιταχθοῦν οἱ ρηθέντες Δημογέροντες νὰ ὑποχρεώσουν νὰ πληρῶσουν οἱ ἐντόπιοι ἐκείνους ὅπου μέλλουν νὰ ἐκστρατεύσουν.

γ^{ον} Νὰ μοὶ δωθῇ εἰς χεῖρας ὁ κατάλογος τῶν στρατιωτῶν ὅπου μέλλῃ νὰ συμπαράλῃ.

δ^{ον} Νὰ δοθῶσι διαταγαὶ ἔντονοι πρὸς ἐμὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐπαρχιώτας διαλαμβάνουσαι νὰ συνάξω ἀνελλιπῶς τὸν προσδιορισθέντα ἀριθμὸν μὲ οἰονδήποτε τρόπον δυνηθῶ, δηλαδὴ νὰ τοὺς ἀναγκάσω μὲ δαρμούς, πυρπολισμὸν ὁσπητίων αὐτῶν, καὶ νὰ μεταχειρισθῶ πᾶν ὅ,τι μὲ ὑπαγορεύσῃ ἡ βία καὶ ὁ πρὸς αὐτοὺς φόβος, εἰς τὰ ὁποῖα κλίνουν καὶ ὑποτάσσονται οἱ λαοὶ τῶν Ἑλλήνων.

Ταῦτα ἀναφέρω εὐλαβῶς εἰς τὸ ἔξοχον Ὑπουργεῖον τοῦτο διὰ νὰ καθυποβάλλῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ Σεβ. Ἐκτελεστικοῦ Σώματος, ὅπως δώσῃ, ἐγκρίνη διαταγὰς ἀναλόγους περὶ τοῦ προκειμένου αἰτήματος.

ἐν Ναυπλίῳ τῇ 26 Ἀπριλίου 1825

Ὁ Πατριώτης

Κωνσταντῖνος Κακάνης

ΓΑΚ, Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη - Ἀρχεῖο Αἰῶνος, Ὑπουργεῖο Πολέμου φ. 27.

5

Περίοδος Γ'

Ἀρ. 5659

Προσωρινή Διοίκησης τῆς Ἑλλάδος.
Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ἐκτελεστικὸν Σῶμα
Τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Πολέμου.

Ἀπὸ τὸ ἐσώκλειστον ἀντίγραφον τῆς ἀναφορᾶς τοῦ στρατηγοῦ Κωνσταντίνου Κακάνη, ἱκανῶς βλέπει τὸ Σεβαστὸν Ἐκτελεστικὸν Σῶμα τὰ προβλήματα τοῦ, τὰ ὁποῖα προβάλλων ἐξαιτεῖτε πρὸς εὐκόλυνσιν τῶν δυσκολιῶν τῆς στρατολογίας Ναυπλίου ἀπὸ στρατιώτας τριακοσίου.

α^{ον} Νὰ διορισθῇ ἡ ἐπαρχία Ναυπλίου νὰ προσδιορίσουν οἱ δημογέροντες αὐτῆς νὰ πληρώσουν ὀνομαστὶ τοὺς μέλλοντας ἐκστρατεύσωσι.

β^{ον} Νὰ ἐπιταχθοῦν οἱ ρηθέντες δημογέροντες νὰ ὑποχρεώσουν νὰ πληρώσουν οἱ ἐντόπιοι, ἐκείνους ὅποῦ μέλλουν νὰ ἐκστρατεύσουν.

γ^{ον} Νὰ δωθῇ εἰς αὐτὸν ὀνομαστικὸς κατάλογος τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες μέλλουν νὰ ἐκστρατεύσουν μετ' αὐτοῦ.

δ^{ον} Νὰ δωθῇ ἔντονος διαταγὴ εἰς αὐτὸν καὶ πρὸς τοὺς ἐπαρχιώτας διαλαμβάνουσα νὰ συνάξῃ ἀνελλιπῶς τὸν προσδιορισθέντα ἀριθμὸν, μὲ ὅποιονδήποτε τρόπον δυνηθῇ, δηλαδὴ μὲ φοβερισμοὺς καὶ μὲ πυρπολισμὸν οἰκιῶν καὶ κάθε ἄλλο προξενῶν φόβον.

Τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο εὐρίσκει τὰ πρόβλημά του συμφέροντα εἰς τὴν παροῦσαν ἔνδειξιν τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου καὶ καθυποβάλλει εὐσεβάστως τὴν γνώμην του ταύτην ὑπ' ὅσιν τοῦ Σεβ. Ἐκτελεστικοῦ Σώματος, περιμένει τὴν περὶ αὐτῶν Σεβαστὴν αὐτοῦ ἀπόφασιν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 26 Ἀπριλίου 1825.

Ὁ Ὑπουργὸς τοῦ Πολέμου
Ἀδὰμ Δούκας

ΓΑΚ, Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος, Ἐκτελεστικὸ φ. 10.

6

Περίοδος Γ'

Ἀρ. 6774

Προσωρινή Διοίκησης τῆς Ἑλλάδος
τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα
Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Πολέμου

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ. ἀρ. 5659 ἀναφορᾶς τοῦ διατάττεται τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο νὰ διατάξῃ τὸν μὲν κ. Κ. Κακάνη νὰ στρατολογήσῃ τοὺς διορισθέντες στρατιῶτας ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν Ναυπλίου κατὰ τὸν ὅποιον τρόπον ἐξεδόθησαν

διαταγαὶ νὰ γενῇ στρατολογία καὶ ἀπὸ ἄλλας ἐπαρχίας, τοὺς δὲ Δημογέροντας νὰ δώσουν εἰς αὐτὸν ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν ἀποφασισθησομένων στρατιωτῶν νὰ ἐκστρατεύσουν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, ἔχων συγχρόνως οὗτος καὶ τὴν ἄδειαν ἂν οἱ ἀποφασισθησόμενοι οὗτοι στρατιῶται νὰ ἐκστρατεύσουν δὲν ὑπακούσουν νὰ μεταχειρισθῇ ὅπου δεῖ καὶ τὴν βίαν.

ἐν Ναυπλίῳ τῇ 26 Ἀπριλίου 1825

ὁ ἀντιπρόεδρος
Γκίκας Μπότασης
Ἀναγνώστης Σπυλιοτάκης
Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης
Ἰωάννης Κωλέτης

ΓΑΚ, Συλλογὴ Ι. Βλαχογιάννη - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος, Υπουργεῖο Πολέμου φ. 27.

7

Περίοδος Γ'

Ἀρ. 5699

Πρὸς τὸν Στρατ. Κ. Κων. Κακάνην

Διετάχθη τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο μὲ ὑπ. ἀρ. 6774 σεβ. ἐπιταγὴν, νὰ σὲ διατάξῃ νὰ στρατολογήσῃς τοὺς διορισθέντας στρατιώτας ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν Ναυπλίου κατὰ τὸν ὅποιον τρόπον ἐξεδόθησαν σεβ. διαταγαὶ νὰ γίνῃ στρατολογία καὶ ἀπὸ ἄλλας ἐπαρχίας. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ δημογέροντες νὰ σοῦ δώσουν ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν ἀποφασισθησομένων στρατιωτῶν νὰ ἐκστρατεύσουν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου, διὰ νὰ ὁδηγήσῃς ἐξ αὐτῶν, ἂν δὲ ἐκ τῶν διορισθέντων νὰ ἐκστρατεύσωσι στρατιωτῶν τινὲς δὲν ἤθελον ὑπακούσῃ, θέλει μεταχειρίζεσαι ὅπου δεῖ καὶ τὴν βίαν πρὸς διόρθωσιν τῶν ὑπολοίπων. Διατάττεσαι δὲ ταυτοχρόνως νὰ κάμῃς ὅσον τάχος τὴν διαταττομένην στρατολογίαν εἰδοποιῶν περὶ αὐτῆς τὸ ὑπουργεῖον.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 27 Ἀπριλίου 1825

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδου Ἀγῶνος 1822-1827] φ. 77.

8

Ἀρ. 5699

Πρὸς τὸν Καπ. Κωνστ. Κακάνην

Ἐχων ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν στρατολογηθησομένων παρὰ τῶν δημογερόντων Ναυπλίου νὰ ταχύνῃ τὴν στρατολογίαν τῶν διορισθέντων 300 στρατιωτῶν ἢ βίᾳ ἢ εὐνοίᾳ.

τῇ 27 ἀπριλίου 1825

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδου Ἀγῶνος 1822-1827] φ. 77.

9

Περίοδος Γ'

Αρ. 5702

Πρὸς τοὺς Δημογέροντας τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου

Κατ' ἐπιταγὴν τῆς Σεβ. Διοικήσεως ὑπ. ἀρ. 6774 διατάσσεσθε νὰ δώσητε εἰς τὸν στρατηγὸν Κ. Κακάνην διαταχθέντα νὰ στρατολογήσῃ ἐκ τῆς ἐπαρχίας, ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν ἀποφασισθησομένων στρατιωτῶν αὐτῆς, 300 στρατ., νὰ ἐκστρατεύσουν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, ἀνὰ ἕκαστον χωρίον πρὸς ἀποπληρωμὴν τῶν 300 τοὺς ὁποίους διετάχθη νὰ στρατολογήσῃ. Διατάσσεσθε δὲ νὰ δώσητε ὅσον τάχος, χωρὶς ἀναβολὴν διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ στρατολογήσῃ ταχέως ὡς διετάχθη. Συνεργοῦντες ταυτοχρόνως πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς δοθείσης αὐτῷ διαταγῆς.

Πρὸς τοὺς δημογέροντας Ναυπλίου νὰ δώσουν ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν ὅσων διορίζονται νὰ στρατολογήσουν καὶ δὲν θέλουν νὰ βιασθοῦν.

Τῇ 27 Ἀπριλίου 1825 ἐν Ναυπλίῳ

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος 1822-1827] φ. 77.

10

Τὸ Ἐπαρχεῖον Ναυπλίου

Αρ. 328: 27 Ἀπριλίου (1825)

Πρὸς τοὺς δημογέροντας τοῦ χωρίου λυγουρίου καὶ χιλίαρχον Μῆτρο Λιατόπουλον καὶ δημογέροντας Ἀδαμίου.

Νὰ ἐξαποστείλωσι «30» στρατιώτας ἀπὸ λεγουρίο καὶ «4» ἀπὸ ἀδάμι ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ καπ. Μήτρου Λιατόπουλου.

ΓΑΚ, Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Γιάννη Βλαχογιάννη, Β' Κατάλογος χειρογράφων φ. 90.

11

Τὸ Ἐπαρχεῖον Ναυπλίου

Αρ. 331: 27 Ἀπριλίου (1825)

Πρὸς τοὺς δημογέροντας τῶν κάτωθεν χωρίων νὰ ἐξαποστείλωσι τοὺς κάτωθι 226 στρατιώτας: Δαλαμανάρα 12, Πυργέλα 8, Πασιά 8, Πρίφτανη 6, Χόνικα 12, Μπούτι 3, Ἀνυφὶ 12, Αὐδήμπεη 8, Λάλουκα 8, Κούτζι 8 [εἰς ὅλον 85]. Κοφίνι 6, Κατζίγκρι 5, Παναρίτη 4, Πουλακίδα 4, Δενδρὰ 4, Μάνεσι 2, Δραπανοχώρια 36, Λυγουρίο καὶ Ἀδαμι 34, Τουρνίκα 20, Μπούγα 12, Σαμπάριζα 7, Κιβέρι 7 [εἰς ὅλον 141] στρατιῶτες 226.

ΓΑΚ, Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Γιάννη Βλαχογιάννη, Β' Κατάλογος χειρογράφων φ. 90.

12

Περ. Γ΄

Ἀρ. 5713

Πρὸς τὸν ἐξοχότατον ὑπουργὸν τῶν Ἑσωτερικῶν Κύριον Γρηγόριον Δικαῖον.

Βλέπουσα ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις τὸν ἐχθρὸν προχωροῦντα καὶ εἰσβάλλοντα διὰ πολλῶν μερῶν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ θέλουσα νὰ προκαταλάβῃ καὶ ματαιώσῃ τὰ ὀλέθρια καὶ μανιώδη αὐτοῦ σχέδια. Διέταξε τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο κατὰ τὴν ἐσώκλειστον διαταγὴν τοῦ ὑπ. ἀριθ. 6822 ἵνα ἐκδώσῃ ἀναλόγους διαταγὰς εἰς τὰς διαλαμβανόμενας ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου διὰ νὰ στρατολογηθῶσι ἐκ νέου 13.350 χιλ. στρατιῶτες ὑπὸ τοὺς προλαβόντως διαταχθέντας ἀρχηγούς, καὶ προκαλάβωσι τὰς ἀναγκαίας θέσεις, ὅθεν ὁ ἐχθρὸς σκοπεύει νὰ ἐφορμήσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ταραξῇ τὴν κοινὴν ἡσυχίαν τῶν λαῶν τῆς, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησαν μὲ αἵματα καὶ ἀπείρους θυσίας.

Μεταξὺ τούτων τῶν διορισθέντων νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὸν σωτήριον τοῦτον σκοπὸν τῆς Πατρίδος εἴσθε καὶ ἡ ἐξοχότητά σας, ὅστις θέλετε συνεργήσῃ εἰς τὸ νὰ στρατολογισθῶσιν ἐκ τῶν προκειμένων ἐπαρχιῶν, καὶ θέλετε τοὺς διευθύνει εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν Κόλπον κατὰ τοῦ Μοθωκορώνου ὑπὸ τοὺς προδιαταχθέντας ἀρχηγούς, ὅπου φθάσαντας θέλει διατελοῦσιν ὑπὸ τὰς ἀμέσους ὁδηγίας καὶ διαταγὰς τοῦ ἐκλαμπροῦ. Προέδρου, πληρεξουσίου ἀρχηγοῦ τῶν στρατοπέδων Νεοκάστρου καὶ Παλ. Πατρῶν καὶ συνεννοοῦνται μετ' αὐτοῦ δι' ὅλα τὰ ἀναγκαῖα καὶ δραστήρια μέσα, πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν ἐχθρῶν.

Σᾶς δίδεται πρὸς τούτοις νὰ μεταχειρισθῇτε τὴν βίαν εἰς ὅσους δι' ἀπειθειαν ἢ παρακοὴν ἤθελον ἀντιβῶσιν εἰς τὸν Σωτήριον τοῦτον σκοπόν.

Ταῦτα Σᾶς ἰδεάζει τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ἐκ μέρους τῆς διοικήσεως, ὅπως ἐκτελέσετε τὴν διαταγὴν ταύτην ὅσον τάχος καὶ ὅσον δραστηριώτερα, ἥτις ἀποβλέπει εἰς τὴν Σωτηρίαν τῆς Πατρίδος.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 27 Ἀπριλίου 1825.

Ἀρ. 5713.

Πρὸς τὸν ἐξοχώτ. ὑπουργὸν τῶν Ἑσωτερικῶν κύριον Γρηγ. Δικαῖον νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν νέαν στρατολογίαν ἐκ τῆς ἐπαρχίας Πελοποννήσου καὶ ἂν ἡ χρειαὶ τὸ καλέσῃ νὰ μεταχειρισθῇ καὶ τὴν πρέπουσαν βίαν.

τῇ 27 Ἀπριλίου 1825

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδος Ἀγῶνος 1822-1827] φ. 77.

13

Περ. Γ΄
άρ. 6875

Προσωρινή Διοίκησης τῆς Ἑλλάδος
Τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα
πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ πολέμου

Διορίζεται τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο νὰ διατάξῃ τὸν ἐξοχώτατον ὑπουργὸν τῶν Ἑσωτερικῶν κ. Γρηγόριον Δικαῖον νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του πενήντα –άρ. 50– στρατιώτας δι' ἐκτελεστικὴν του δύναμιν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 25 Ἀπριλίου 1825

Ὁ ἀντιπρόεδρος
Γκίκας Μπότασης
Ἀναγνώστης Σπυλιωτάκης
Κωνστ. Μαυρομιχάλης
Ἰωάννης Κωλέτης

ΓΑΚ, Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος Ὑπουργεῖο Πολέμου φ. 27.

14

Περίοδος Γ΄
Ἀρ. 6025

Προσωρινή Διοίκησης τῆς Ἑλλάδος
Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ἐκτελεστικὸν Σῶμα
Τὸ Ὑπουργεῖον Πολέμου

Ὁ Στρατηγὸς Κύριος Κωνσταντῖνος Κακάνης διαταχθεὶς παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τούτου κατὰ Σεβαστὴν ἐπιταγὴν, νὰ στρατολογήσῃ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίου τριακοσίους στρατιώτας προσαναφέρεται σήμερον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο, λέγων ὅτι ἡ μὲν στρατολογία ἐτελείωσε καὶ εἶναι ἔτοιμος, μένει δὲ νὰ διατάξῃ τὸ Σεβαστὸν Ἐκτελεστικὸν Σῶμα, νὰ τοῦ δοθῶσι πολεμοφόδια ἐπειδὴ εἶναι διόλου ἐλλειπὴς ἀπὸ αὐτὰ καὶ νὰ διαταχθῇ νὰ ἐκστρατεύσῃ ὅπου εἶναι χρεῖα.

ἐν Ναυπλίῳ τῇ 4 Μαΐου 1825
ὁ Ὑπουργὸς τῶν Πολεμικῶν
Ἀδὰμ Δούκας

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδος Ἀγῶνος 1822-1827] φ. 79
Συλλογὴ Γιάννη Βλαχογιάννη - Ἀρχεῖο Ἀγῶνος Φ 11 Ἐκτελεστικὸν.

15

Περίοδος Γ'

Ἀρ. 6063

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν κύριον Γρηγόριον Δικαῖον.

Ὁ Γενναιότατος στρατηγὸς Κύριος Κωνσταντῖνος Κακάνης, διαταχθεὶς παρὰ τῆς Σεβαστῆς Διοικήσεως ὅπως, συμπαραλαβὼν τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του 300 στρατιώτας, ἐκστρατεύσῃ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς ἐξοχότητός σου.

Τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο σὲ ιδεάζει τὸν διορισμὸν τοῦτον τῆς Διοικήσεως, ἵνα δεχθῆς αὐτὸν ἐλθόντα καὶ τὸν τοποθετήσῃς ὅπου ἡ χρεία τὸ καλέσει καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς πατρίδος, δίδων εἰς αὐτὸν τὰς ἀναγκαίαις ὁδηγίας, καθ' ὅλα τὰ στρατιωτικὰ ἐπιχειρήματα.

ἐν Ναυπλίῳ τῇ 4 Μαΐου 1825

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Ἀρχεῖο Ἀγῶνος 1822-1827] φ. 80.

16

Ἀρ. 6025

Πρὸς τὸ Σ. Ἐκτελ. Σῶμα

Ὁ Κωνστ. Κακάνης εἰδοποιεῖ ὅτι ἐσύλλεξε τοὺς στρατιώτας, καὶ ζητεῖ πολεμοφοδία καὶ διαταγὴν νὰ ἐκστρατεύσῃ.

Ἐνεργήθη τῇ 4 Μαΐου 1825

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδου Ἀγῶνος 1822-1827] φ. 80.

17

Περίοδος Γ'

Ἀρ. 6062

Πρὸς τὸν Κύριον Χ. Μιλιάνην

Κατ' ἐπιταγὴν τῆς Σεβ. Διοικήσεως ὑπ' ἀρ. 7139 θέλει παραδώσεις εἰς τὸν Στρατηγὸν Κωνσταντῖνον Κακάνην ἐξακόσια, ἀρ. 600, δεκάρια φυσέκια, διὰ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του 300 στρατιώτας, λαμβάνων παρ' αὐτοῦ τὴν ἀνήκουσα ἀπόδειξιν.

Τῇ 5 μαΐου 1825 ἐν Ναυπλίῳ.

Ἀρ. 6062

Πρὸς τὸν Χαραλάμπη Μιλιάνην ἐπιστάτην τῶν πολεμοφοδίων νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Κωνστ. Κακάνην 600 δεκάρια φυσέκια.

τῇ 5 Μαΐου 1825

Ἀπεράσθησαν εἰς τὸ Κατάστιχον

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδου Ἀγῶνος 1822-1827] φ. 80.

18

Περ. Γ'

ἀρ. 6060

Πρὸς τὸν στρατηγὸν Κύριον Κωνσταντῖνον Κακάνην

Ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις με ἐπιταγὴν τῆς ὑπ' ἀρ. 7159 διέταξε τὸν ἐπιστάτην τῶν πολεμοφοδίων νὰ σοὶ παραδῶσῃ 600 δεκάρια φυνέκια, ἥτοι ἐξακόσια δεκάρια [...] δυνάμει τῆς ὁποίας παραλαβὼν αὐτὰ ἀμέσως θέλει ἐκστρατεύσῃ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν κ. Γρηγορίου Δικαίου, τοῦ ὁποίου τὰς ὁδηγίας θέλεις ὑπακούης ἀπαρασάλευτα καθ' ὅλα τὰ στρατιωτικὰ ἐπιχειρήματα, εἰδοποιῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο περὶ τῆς ὅσον τάχος εὐπραξίας σου.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 5 Μαΐου 1825

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος 1822-1827] φ. 80 καὶ Τμῆμα Ἀγωνιστῶν Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Φ 67 Γεώργιος Κακάνης.

19

Περ. Γ'

ἀρ. 6061

Πρὸς τὸν φροντιστὴν τοῦ στρατοπέδου Μοθωκορώνων.

Ὁ στρατηγὸς Κύριος Κωνσταντῖνος Κακάνης διετάχθη παρὰ τῆς Σεβαστῆς Διοικήσεως με διαταγὴν ὑπ. ἀρ. 7139 ὅπως, παραλαβὼν τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του τριακοσίους στρατιώτας ἐκστρατεύσει εἰς τὸ αὐτόσε στρατόπεδον, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἐξοχωτάτου ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν Κυρίου Γρηγορίου Δικαίου.

Τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο σὲ ἰδεάζει τὸν διορισμὸν τοῦτον τῆς Διοικήσεως, πρὸς ὁδηγίαν σου καὶ ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν σου.

ἐν Ναυπλίῳ τῇ 5 Μαΐου 1825

Πρὸς τὸν φροντιστὴν τῶν Μοθωκορώνων νὰ δίδῃ εἰς τὸν Κωνστ. Κακάνην καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας του 300, τὰς ἀναγκαίας τροφάς.

ἐνεργήθη τῇ 5 Μαΐου 1825

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπ. Πολέμου [Περίοδον Ἀγῶνος 1822-1827] φ. 80.

20

Μάχη εἰς Μανιάκιν καὶ θάνατος τοῦ Γρηγορίου Δικαίου.

Μετὰ δύο ἡμέρας ὁ Ἰβραΐμης στρατοπεδεύει εἰς τὸ Κρεμμύδι πλησίον τοῦ Νεοκάστρου πανστρατιᾶ, τὸν ὁποῖον ἰδόντες οἱ Ἕλληνες ἡτοιμάσθησαν εἰς Μανιάκην, ὁ Κεφάλας με τοὺς Πολιανίτας εἰς τὰ δεξιὰ τῆς κωμοπόλεως, οἱ δὲ Τριπολῖται με τὸν Κατάνην Ἀργεῖον εἰς τὰ ἀριστερά, ὁ Βοϊδῆς, ὁ Χριστοδουλάκης, Σταυριανὸς Καπετανάκης, Πιέρους Ἀλούπης καὶ Πουλικάκος ἀνακέφαλα τῆς κόμης, ὁ δὲ παπὰ Περθωρίτης ἐκ Τριπόλεως μετὰ τῶν Στερεοελλαδιτῶν εἰς θέσιν ὀχυράν, διὰ νὰ φυλάττῃ τὰ νῶτα τῶν ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν. Ὁ Γρηγόριος

Δικαῖος διὰ τὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμος πρὸς βοήθειαν ἐκάστου ὀχυρώματος κινδυνεύοντος, ἔλαβεν θέσιν εἰς τὸ κέντρον τῶν τριῶν ὀχυρωμάτων (...).

Ὁ δὲ Σαλαφατίνος κατέβη εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Μανιάκης διὰ τὰ ἀπαντήσῃ τὸν ἐχθρόν, ὅστις ἤδη εἶχεν κινήσει. Ἀψιμαχίας δὲ γενομένης, μὴ δυνηθεὶς ὁ Σαλαφατίνος ν' ἀντισταθῇ ὑπεχώρησε καὶ ἦλθεν εἰς τὸ ὀχύρωμα τοῦ Δικαίου μετὰ τῶν Κοντοβουνησίων. Καθ' ἣν δὲ ἐσπέραν ἔφθασεν ὁ Σταυριανὸς Καπετανάκης συμπααραλαβὼν 100 Σπαρτιάτας, τὰ καλύτερα παλληκάρια, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, καθὼς καὶ ὁ Αλοῦπης πρότερον. Ἀμέσως μετὰ τὸν ἀκροβολισμόν τοῦ Σαλαφατίνου κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, μὴ ἐνδῶσας εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ Βοϊδῆς (...).

Ὁ πόλεμος ἤρχισεν πρῶτον μὲ τὸ ἰππικόν, ὅστις διήρκεσεν μίαν περίπου ὥραν, ἔπειτα ἔφθασε τὸ τακτικόν. Ὁ Ἰβραΐμης διήρесе εἰς τρεῖς μοῖρας, τὴν μὲν κατὰ τοῦ Κεφάλαι, τὴν δὲ κατὰ τῶν Ἀργείων καὶ Τριπολιτῶν, τὴν δὲ κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ πόλεμος τοῦ τακτικοῦ ἤρχισεν κατὰ πρῶτον εἰς τὸ ὀχύρωμα τοῦ Κεφάλαι καὶ μ' ὅλον ὅτι ἀντεστάθησαν γενναίως καὶ ἀριθμὸς ἱκανὸς ἐχθρῶν ἔπεσεν καὶ οἱ λοιποὶ ὠπισθοδρόμησαν, οἱ ἐν τῷ ὀχυρώματι ἐδειλίασαν, ὁ δὲ Θανασούλης Χριστοδουλάκης μὲ ὀλίγους στρατιώτας ἐλθὼν τοὺς ἐνεθάρρυνε. Οἱ Τοῦρκοι προσέβαλον ἔπειτα τοὺς Ἀργεῖους, Τριπολίτας καὶ Κοντοβουνησίους, ἀλλ' ἐφονεύθησαν καὶ ἐδῶ ἀκόμη περισσότεροι ἐχθροὶ καὶ ὠπισθοδρόμησαν καὶ αὐτοί. Ἡ τρίτη μοῖρα, ἐπὶ κεφαλῇς τῆς ὁποίας ἦτον ὁ Ἰβραΐμης, ὥρμησε κατὰ νῶτα τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες, μὴ δυνηθέντες ν' ἀντισταθῶσιν, ἔτρεξαν εἰς τὸ ὀχύρωμα τοῦ Δικαίου. Τότε οἱ Τοῦρκοι ὥρμησαν κατὰ τοῦ παπᾶ Περθωρίτη, τὸν ὁποῖον θραύσαντες ἀμέσως ἐκυρίευσαν τὸ ὀχύρωμά του καὶ ἐπέπεσον κατὰ τοῦ Δικαίου, ὅστις, ἀντισταθεὶς μὲ πολλὴν γενναιότητα καὶ καρδίαν ἡρωϊκῇ ἔπεσεν ἐνδόξως ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν πτωμάτων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δικαίου οἱ Ἕλληνες δὲν ἐσυλλογίζοντο εἰ μὴ τίς νὰ πρωτοφύγῃ. Ὅθεν πολεμοῦντες καὶ φεύγοντες, ὅσοι κατέφευγον πρὸς τὸ μέρος τῶν Κοντοβουνησίων διεσώθησαν περισσότεροι, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς εἰς ἄλλα μέρη καταφεύγοντας ἐφονεύθησαν οἱ πλείότεροι, διωκόμενοι ἀπὸ τοὺς ἰππεῖς. Ὅλος ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευμένων Ἑλλήνων εἰς αὐτὴν τὴν μάχην ἀνέβη εἰς 400, μεταξὺ τῶν ὁποίων συναριθμοῦνται καὶ ὁ Κεφάλαις, ὁ Πιέρος Βοϊδῆς Μαυρομιχάλης, ὁ Θανασούλης Χριστοδουλάκης, ὁ Κακάνης Ἀργεῖος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀξιωματικοί, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἀγνοοῦμεν. Τῶν δὲ Αἰγυπτίων ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευμένων ἀνέβη εἰς 750, ἐξ ὧν οἱ 45 ἦσαν ἀξιωματικοί. Οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν μάχην Μανιάκης ἦσαν 750, οἱ δὲ Τοῦρκοι οἱ μὲν λέγουν ὅτι ἦσαν 10.000, οἱ δὲ 12, ἄλλοι περισσότεροι καὶ ἄλλοι ὀλιγώτεροι...

21

Πρὸς τοὺς ἐφημερεύοντες ἱερεῖς τῆς πόλεως τοῦ Ναυπλίου.

Ἐπειδὴ εἰς αὐρίον μέλλουσι νὰ τελεσθῶσιν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου μνημόσυνα τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων εἰς τὴν ἐν Μανιακίῳ συγκροτηθεῖσαν μάχην τῶν ἀειμνήστων ἀνδρῶν Γρηγορίου Δικαίου, Παναγιώτη Κεφάλα, Δημητρίου, Ἀθανάσιου Καπετανάκη, Πέτρου Βοῖδῆ, Κωσταντίνου Κακάνη καὶ Δημητρίου Λιάτα. Διὰ τοῦτο ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ αὐρίον μονοκλησία εἰς τὸν ρηθέντα ναόν. Διατάσσεσθε λοιπὸν νὰ παρενρεθῇτε αὐρίον μὲ τὰ ἱερά ἄμφια διὰ νὰ συλλητουργήσετε δι' αὐτό.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 6 Ἰουνίου 1825

ὁ ὑπουργὸς τῆς θρησκείας

ΓΑΚ, Ἀρχεῖο Μινιστερίου/Γραμματείας/Υπουργείου Θρησκείας καὶ Παιδείας [Περίόδου Ἀγῶνος] φ. 9α.

SUMMARY

Antonios Xipolias, Enlistment documents of the province of Nafplion in 1825 and the sacrifice in Maniaki.

In 1825 the dangerous development in the Messinian gulf forced the Greek Administration to take drastic measures in order to front the enemy. Thus, the enlistment of thousands soldiers from all the provinces of Peloponnese was announced. The responsibility of the recruitment was assigned to the aldermen. In the province of Nafplion order was sent for 300 soldiers to be recruited under the command of General Konstantinos Kakanis.

The military force from the province of Nafplion departed for the Messinian Gulf on May 9 with the officers Dimitrios Liatopoulos from Lygourio, Anagnostis Tassopoulos from Dalamanara and Andrianos Nezos from Argos. All these reinforced the army of Grigorios Dikaïos but they finally were sacrificed in the battle in Maniaki.

